

DUNAÚJVÁROSI FŐISKOLA



**MUNKAERŐ-PIACI KÉPZÉSEK HATÉKONYSÁGÁNAK
VIZSGÁLATA A FEJÉR MEGYEI KORMÁNYHIVATAL
MUNKAÜGYI KÖZPONT SÁRBOGÁRDI KIRENDELTSÉG
PÉLDÁJÁN KERESZTÜL**

Szerző: Pál Margaréta

Szak: Andragógia BA, III. évfolyam

Konzulens: Dr. Cser Valérius Antalné

2012. október

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. A munkanélküliség.....	4
1.1 A munkanélküliség története.....	4
1.1.1 XVIII. század.....	4
1.1.2. XVII-XVIII. század.....	4
1.1.3. XIX. század	5
1.1.4. XX. század	5
1.1.5. A II. VH. után	7
1.1.6. Aktív állami politika	8
1.1.7. Magyarországi helyzet a II. világháború után.....	10
1.1.8. Európai helyzetkép	18
1.2. Munkanélküliség fajtái	19
2. Munkaerő-piaci képzések	20
2.1. Képzési szolgáltatások kialakulása	20
2.2. A felnőttképzés jellemzői a 1990-es években.....	21
2.3. Munkaerő-piaci programok helye a felnőttképzés rendszerében	25
2.3.1.Munkaerő-piaci képzések programrendszere.....	25
2.3.2. Munkaerő-piaci programok	25
3. Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök	26
3.1. A foglalkoztatás feltételeit, a mobilitást elősegítő támogatások	27
3.1.1. Foglalkoztatást elősegítő képzésben történő részvétel támogatása.....	27
3.1.2. A területi mobilitást segítő támogatások.....	27
3.1.3. A csoportos létszámleépítés hátrányos következményeinek enyhítését célzó támogatás	28
3.2. A foglalkoztatást elősegítő támogatások.....	28
3.2.1. Az álláskereső vállalkozóvá válását elősegítő támogatások.....	28
3.2.2. A foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatások.....	28
3.2.3. A munkahelyteremtés és munkahelymegőrzés támogatása	29
3.2.4. Az alkalmi munkavállalás támogatása	29
3.3. Hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatásának támogatása	29
3.3.1. A START- kártya	29
3.4. Második piac típusú támogatások.....	30
3.4.1. A közhasznú munkavégzés támogatása.....	30

3.4.2. A közmunkaprogramok támogatása.....	30
3.4.3. A munkaerő-piaci programok támogatása	31
3.4.4 Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökben résztvevők létszáma (KSH)	31
4.Kutatások	32
4.1.Tanfolyamra jelentkezők jellemzői	32
4.2.Kérdőíves kutatás a sárbogárdi kirendeltségen	38
4.3.Online kutatás	43
Összegzés	49
Melléklet.....	50
Kérdőív.....	50
Hivatkozások,Irodalom	55

Bevezetés

Napjainkban súlyos probléma a munkanélküliség kérdése. A gazdasági világválság után az egész világon növekedett a munkanélküliek száma, és ez a szám folyamatosan növekszik. Világszerte körülbelül 210 millió fő állástalan van. Az Európai Unió polgárai is egyre nehezebb helyzetben vannak. Spanyolországban a legfrissebb adatok szerint 25,02 százalékos a munkanélküliségi ráta. A pályakezdők, illetve fiatalok (15-29 éves korosztály) munkaerő-piaci helyzete is folyamatosan romlik. Az Unióban körülbelül 14 millióra tehető a fiatal munkanélküliek száma, ami azt jelenti, hogy a fiatalok mindössze 33,6 százaléka dolgozik.

A gazdasági változások hatásai a tömeges munkanélküliség, a munkahely megtartásának problémája és az új munkahely találásának nehézségei. Magyarországon is sokszor hangoztatott probléma, hogy a munkaerőpiac igényei nincsenek összhangban a munkapiacra kikerülő pályakezdők végzettségével. Valamint a technológiai változásoknak köszönhetően gyorsan merülhet fel igény új szakmákra, képzettségekre. A munkaerő igény és kínálat közti egyenlőtlenséget a munkaerő-piaci képzések enyhíthetik.

2007-ben regisztráltam a Munkaügyi Központ Sárospataki Kirendeltségén. És volt szerencsém részt venni egy intenzív, négy hónapos angol, középfokú C nyelvvizsgára előkészítő tanfolyamon, melynek végén sikeresen lenyelvvizsgáztam. Saját tapasztalataim alapján tudom, mennyire nehéz lelkileg és anyagilag a munkanélküliség. Valamint, hogy mivel jár egy ilyen tanfolyam elvégzése. Nálunk szinte kivétel nélkül mindenki megszerezte a C típusú nyelvvizsgát, ill. A vagy B típusú bizonyítványt kaptak. Már ekkor is sok kérdés megfogalmazódott bennem a munkaügyi központ tevékenységével kapcsolatban, és most andragógia szakos hallgatóként szeretném megtudni, vajon mennyire hasznosak az általuk szervezett munkaerő-piaci képzések. Hipotézisem a következő: A munkaügyi hivatalok által szervezett tanfolyamok hatékonyak. Ennek bizonyítására kérdőíves kutatást végeztem.

1. A munkanélküliség

1.1 A munkanélküliség története

1.1.1 XVIII. század

A kapitalizmus meghatározó termelési formává válása óta létezik, tehát a munkanélküliség kialakulását a XVIII. századra teszik. Ekkor munkanélküli olyan bér munkás volt, aki akarata ellenére nem dolgozik, és emiatt nem kap munkabért, és így a megélhetése kerül veszélybe. A bér munkások osztálya a XIV. század második felében jött létre. Az ezt megelőző időkben is voltak bér munkások, például a zsoldosok, akik a háború idején bér munkások voltak, a köztes időszakokban pedig munkanélküliek. Már korán kiderült, hogy amikor egy aktív korú ember munkanélküli, akkor nem csupán anyagilag van veszélyeztetve, hanem önképe, életmódja, emberi kapcsolatai, sőt akár egészsége is. Egy ilyen időszak az álláskereső egész identitását megrendíti.

Ezért is vált már viszonylag hamar fontossá a munkanélküliekről való gondoskodás. Véleményem szerint pedig a jelen megértéséhez elengedhetetlen a múlt megismerése, ezért is mutatom be, hogy különböző korszakokban milyen módon igyekezett támogatni az állam a munkanélkülieket.

A kapitalizmus előtti időkben még nem munkanélküliekről, hanem koldusokról és más szegényekről beszélünk, velük a kereszténység, az egyház törődött például alamizsnagyűjtéseket szerveztek. A késő középkorban „munkaházakat” hoztak létre, azonban az ezekbe való bekerülés inkább büntetésnek számított. De ebből is látszik, hogy az állam korán felismerte, ha nem törődtek az elesettekkel, akkor azokból rablók, útonállók váltak, ezek pedig csoportokba tömörülve felkeléseket robbantottak ki, amelyek fenyegetést jelentettek az állam számára.

1.1.2. XVII-XVIII. század

A következő időszak a kapitalizmus megerősödése a XVII-XVIII. században, amikor az a felfogás uralkodott, hogy a munkátlanság gazdasági veszteséget okoz, nemcsak az egyénnek, a társadalomnak is. „Aki nem dolgozik, másokon élősködik.” Ebben a korszakban fokozatosan igyekeztek munkába állítani a munkanélkülieket. A munkaházakból kényszermunkahelyek lettek. Később pedig a gyarmatokra való kitelepedés és kényszer-kitelepítés is jellemző módszerré vált. Új társadalmi

berendezkedés alakult ki. Ekkor változott meg a munkavégzés formája, jelentése, egyre szélesebb körben terjedt el a bér munka, és megjelent a munkanélküliség.

A XVIII. századi Angliában az ipari forradalom az alábbi, a munkanélküliség problémájával foglalkozó közgazdasági elmélet kialakulását eredményezte. Úgy gondolták, nagyarányú, tartós munkanélküliség nem alakulhat ki, ez az illúzió egészen a nagy gazdasági világválságig rabságban tartotta a közgazdasággal foglalkozó tudósokat. Emiatt nem dolgoztak ki konkrét munkanélküliségi vagy foglalkoztatási elméletet.

Eközben pedig Párizs 600 ezer főnyi lakosa közül 120 ezren koldulásból tartották el magukat, ahogy az egy 1789-es adatból kiderül. De több nyugat-európai országban is kritikus méreteket öltött a munkanélküliség.

1.1.3. XIX. század

A XIX. század második fele viszont prosperitást hozott Európában. Növekedett a gazdaság, emelkedett a népesség száma, megszűnt a tömeges éhezés és eltűntek a nagy járványok is. Ekkor jelentek meg Marx kapitalizmussal foglalkozó művei, szerinte a „munkanélküliség a tőkés foglalkoztatási rendszer szerves alkotó eleme.” A lumpenproletáriátus réteg kiszélesedett. A közgazdászok szerint azonban a munkanélküliség nem a tőkés gazdaság szerves velejárója, hanem csupán szegényp probléma.

A XIX. század végét és XX. század elejét átölelő időszakban alakult ki a neoklasszikus elmélet, mely szerint a kereslet-kínálat a piaci mechanizmusok által illeszkedik egymáshoz, emiatt nem alakulhat ki tartós, nagy mértékű munkanélküliség. Az állam igyekezett kivonulni a gazdasági életből, a szabad verseny érdekében, azonban a politikai és háborús konfliktusok, az I. VH. felerősítette a kül-, és belpiaci folyamatokba való beavatkozást. Elindult a munkás-mozgalom, amely a többiek közt munkakörülmények javítását, és a munkanélküliség csökkentését tűzte ki céljául.

1.1.4. XX. század

A II. Világháború előtt több kutatást, elemzést készítettek a munkanélküliséggel kapcsolatban. Az első empirikus kutatás, amely a munkanélküliek helyzetét vizsgálta, Amerikában készült, 1878-ban. A XIX. század végére tudatosult a munkanélküliség problémája, elindult a megoldás keresés. Ennek azonban a világválság vetett véget. 1929.

október 23-án a new yorki tőzsde összeomlott. Az első világháború után hatalmas fejlődés kezdődött, nőtt az ipari termelés, fellendült a kereskedelem. Becslések szerint 1926-ban a világ legiparosodottabb 14 országában 14 millió, 1930-ban 19 millió, 1931 végére pedig 48 millió az ipari munkanélküliek száma. A fizikai munkások körében két év alatt megháromszorozódott a munkanélküliek száma. Magyarországon a foglalkoztatott munkaerő száma 1929-hez képest 1932-re 17%-kal csökkent. A munkanélküliség átlagos időtartama 1930-ban 4 hónap, 1932-ben másfél év volt. A Népjóléti Minisztérium becslése szerint 1930-ban félmillió a munkanélküliek száma, azonban ez a szám nem tartalmazza a mezőgazdaságban és a falvakban munkanélküliként élők számát.

Ebben az időszakban csak 9 országban volt kötelező biztosítás, de ez is csak rövid időre jelentett munkanélküli segílyt vagy ellátást. Így a munkanélküliek a jótékonyági szervezetekre, a család vagy ismerősök segítségére szorultak. A közmunka programok sem jelentettek megoldást, mert ekkora mennyiségű munkanélkülit nem tudtak kiszolgálni. A válságra való reagálás egyik típusa a fasizmus, melynek két fő alakja Hitler és Mussolini. A fasiszta típusú válságmegoldás állami beavatkozás jobboldali politikai fordulattal kombinálva

Az állami beavatkozás súlypontja a munkáját veszített munkásosztály és a kispolgárság. A fasizmus azt ígérte, hogy megmenti őket a „nem árja tőke” pusztító hatásaitól. Az állam küldetésnek érzi a direkt gazdasági beavatkozást. Közmunka programot indítottak, ennek kereteiben autópályákat, repülőtereket, katonai célú létesítményeket építettek, és finanszírozták a lakóépületek tatarozási költségeit, városrendezési munkákat, munkatáborok felépítését. Ezen kívül állami megrendeléseket adtak magánvállalatoknak. A termelés, a foglalkoztatás nőtt. A nőknek prémiumot fizettek, ha 3 gyermek után otthon maradtak. Bővítették a fegyveres testületeket: rendőrséget, hadsereget és a pártapparátus létszámát.

Mindezeknek köszönhetően nem csupán csökkent a munkanélküliség (kb. 6 millióról 200 ezerre), de munkaerőhiány is keletkezett. Átalakult a társadalom belső szerveződése; szakmai alapú korporációs rendszerek alakultak, német munkafront is közösségből állt, amelyek üzemi közösségekre oszlottak vállalatoknál, örködték a társadalmi béke felett, nevelték a munkásokat és megszervezték egész életüket. De a pozitív hatásokért a német és olasz társadalom nagy árat fizetett: az egyéni szabadságjogok megszűntek, totálissá vált a társadalmi-politikai alávetettség, megindult a háborús készülődés, tilos lett elbocsátás és sztrájk, az intézkedések nyomán tilos lett a szakszervezetek létrehozása.

1.1.5. A II. Világháború után

A háború után a tőkés világ két régióból állt. Óriási háborús veszteségek a vesztesek, de a győztesek oldalán is ember és anyagi veszteségek. Európa nagy része és Japán romokban állt. A tönkrement gazdaságok nem voltak képesek munkát adni a leszerelt katonáknak. A győzteseknél viszont megszűntek a háború megrendelések, így a gazdaság veszélybe került. Egyik oldal sem volt jó helyzetben. Emiatt előtérbe kerül az állami beavatkozás elengedhetetlen szükségessége. A szabad-verseny hívei is megértik, hogy létezik állami beavatkozással is hatékony fejlődés. A beavatkozás nem rombolja össze teljesen a magántulajdon intézményeit, a vállalkozók szabad piaci gazdálkodását.

A helyreállítás motorja az USA volt. Ipari termelése 1945-ben 226 százaléka az 1938-as szintnek. Japáné például csak 46%. Az európai tőkés országok fejlődése az Egyesült Államoktól függött. Az ENSZ gazdasági szervezetei valamint a Marshall- segély révén sikerült beindítani a gazdasági növekedést. Melyekről az alábbiakban még szó lesz.

Keynes gazdaságpolitikai elmélete alapján kiépült az állami munkaerő-piaci beavatkozás eszköztára. Állami beavatkozás két típusát különböztetjük meg, az aktív és a passzív állami politika.

Passzív állami politika fő jellemzője, hogy az állam a beavatkozását csak a kialakult bajok enyhítésében alkalmazza. Az állami beavatkozás csak arra koncentrál, hogy a kialakult helyzet által okozott feszültséget enyhítse.

Átmenetileg szükségmunkahelyeket hoz létre, meghatározott ideig foglalkoztatja a munkanélkülieket, ez alatt van idejük a szakmájukban, a képzettségüknek megfelelő munkahelyet találni. Munkaközvetítő hivatalokat hoz létre, ahol főfoglalkozású alkalmazottak segítik az álláskeresőket és az álláskínálókat az egymásra találásban. Munkatanácsadó hálózat kialakítása: hivatalos állami alkalmazottak a munkát keresőket információkkal látják el, tanácsot adnak eredményes stratégiájú álláskereséshez. Állami preferenciákat adnak speciális munkahelyeket létrehozóknak: fogyatékosok, idősebb korukban állásukat veszítők, fiatalok, bevándorlók, az ország elmaradott régiójában élők. Munkanélküli ellátási rendszer létrehozása: akik az előbbieken alapján sem jutnak munkához, azokat igyekszik munka közelben tartani. A segély alapját a munkaadók és a munkavállalók ez irányú befizetései teszik ki, amit kiegészít a szakszervezeti többlet kifizetés, munkavállalók által keresett további fizetés, munkával eltöltött idő.

Az alábbi intézkedések segítették a gazdasági struktúra megszilárdulását.

A Marshall segélyt 1948-1952 között az USA biztosította a nem szocialista típusú országok számára, melynek célja a belpolitikai helyzet stabilizálása, a gazdasági növekedés beindítása, az amerikai befolyás-növelés, a kommunista befolyás növekedés megakadályozása.

Ennek eredményeképp növekedett az állami szerepvállalás elfogadottá tétele és az állami szerepvállalással egyidejűleg nőtt a felelősség a munkaerő-piaci teljes foglalkoztatottság növelésére, közelítésére, a munkanélküliség minimalizálására.

Nemzeti szabályozásokkal is igyekeztek megoldani a munkanélküliség problémáját. 1944-ben Nagy-Britanniában a teljes foglalkoztatottsággal kapcsolatos állásfoglalás (Fehér könyv) kiadása. 1946-ban pedig az USA kiadta a foglalkoztatási törvényt. Törekedtek a jóléti állam megvalósítására, melynek lényege Szamuely szerint a jövedelem, a táplálkozás, az egészség, a lakás és az oktatás minimális mértékének állami biztosítása minden állampolgár számára politikai jogként, nem pedig jótékonysági adomány gyanánt.

1.1.6. Aktív állami politika

Az állam nem egyszerűen csak a kész helyzetre reagál, hanem maga is megkísérli befolyásolni a munkaerő-piaci kereslet és kínálat változását. A munkaidő csökkentésével növeli a foglalkoztatást, munkaidő növelésével csökkenti a foglalkoztatást. A nyugdíjkorhatár változtatása: korhatár csökkentése – csökkenti a foglalkoztatást, korhatár növelése – növeli a foglalkoztatást. Képzési, szakképzési rendszer átalakítása, szerkezetváltozást hoz létre a munkaerő kínálat szakmai szerkezetében. A képzési idő növelése, csökkentése ugyanúgy növeli a munkaerő-piaci keresletet/kínálatot, mint a munkaidő és a nyugdíjkorhatár változtatása. Egyben strukturális munkaerő háttér változtatást hoz létre. Állami alkalmazottak számának változása révén képes az állami és a magán szektorban munkát vállalók körét is mennyiségileg és szerkezetileg is befolyásolni az állam. Támogatja a modern húzó gazdasági szektor fejlődését, az előregedő struktúra leépítésével egyidejűleg új munkaerő keresletet hoz létre, segíti megteremteni egy új struktúrájú munkaerőpiacot. Támogatja az átképzést és finanszírozást, a képzés ideje alatt nincs munkavégzés, a képzés költségeit a dolgozó helyett az állam vállalja. Az egyenlenségek kiegyenlítése a területi egyenlőtlenségek csökkentése érdekében támogatja az áttelepülést. Demográfiai jellemzők alakításával hatni kívánnak közvetlen ill. közvetett eszközökkel a születések számának növekedésére ill. csökkentésére, ezzel rövid

ill. hosszú távú befolyást érhetnek el. A ki-, és bevándorlások könnyítése ill. nehezítése hat a hazai munkaerő-piacra.

Az 1960-as évek elejétől a konjunktúra lefékeződött a fejlett tőkés országokban. A "gazdasági csodák" ideje lejárt, a bruttó nemzeti termék növekedése stagnált vagy csak alig haladt előre. Ennek megfelelően alakultak a jövedelmek is. (Pl.: Nagy-Britanniában 1950-55 közt a reálbér 35%-kal emelkedett, 1963-70 közt csak 17%-kal.) A szegénység nem tűnt el, és új szembenállások keletkeztek a jóléti társadalom csoportjai között. Ezáltal sokan belátták, hogy a polgári demokrácia nem képes teljes körűen megoldani a gazdasági, társadalmi, kulturális problémákat. A polgári pártok közt kialakult politikai váltógazdálkodás sem ígért igazi társadalmi alternatívát. Egyre nőtt a szakszervezetek szerepe. Kibővült a béren kívüli jövedelemforrások köre: szociális juttatások, munkanélküli segély v. járadék, a jóléti országokban pedig „létminimum összeget” kaptak. E juttatások azt eredményezték, hogy sokan a munkanélküliséget választották.

Az 1970-es évek közepétől ismét gazdasági nehézségek jelentkeztek, ismét nőtt a munkanélküliség, de azért akadt ország, ahol szinten tudták tartani a munkanélküliek számát (Svájc, Japán). 1989-re az OECD országokban több mint 31 millió munkanélkült tartottak nyilván. Ekkor az országok bőkezűen bántak az álláskeresőkkal, mert tudták, hogy a válság miatt kerültek ilyen helyzetbe.

Az 1990-es évek közepéig vagy emelkedett vagy magas szinten stabilizálódott a munkanélküliség. Újabb csoportokon belül lesz egyre nagyobb probléma az állástalanság, így a nők és a fiatalok, pályakezdők körében. Ezek következményeként pedig a társadalomban általános lesz az elbizonytalanodás, a rossz közérzet, nő az öngyilkossági kísérletek száma is. Ebben az időszakban ismerik fel azt a társadalmi szakadékot, ami egy városi, jól képzett negyven év körüli munkanélküli és egy ötven év körüli, álláskereső, vidéki nő között fennáll ill. fennállhat.

A svédek hamar felismerték, a tartós munkanélküliség nem megengedhető egy egészséges társadalomban, hiszen kiadással jár, nem az egyén hibájából következik be, de ő viseli a terhet. Egyenetlen a munkanélkülivé válás esélye a társadalomban. A munkanélküliség egyik következménye, hogy növekszik a deviancia. Az álláskeresők szaktudása elavul, jellemző, hogy a szélsőséges politikai mozgalmak felé orientálódnak, és növekedik a bűnözés.

1.1.7. Magyarországi helyzet a II. Világháború után

Bánfalvy a magyar munkaerő-piaci viszonyokat négy fő szakaszba sorolja:

1. 1945-1949: piacgazdaság
2. 1950-1983: ebben az időszakban nem létezett munkanélküliség
3. 1983-1990: nyílt munkanélküliség
4. 1990-től: a rendszerváltás után nyílt, tömeges munkanélküliség

1945-1949

Államilag ellenőrzött piacgazdaság. Munkaerőhiány volt jellemző. 1946-ban az Újjáépítési Minisztérium többek között ennek megszüntetését tűzte ki céljául. A munkaerőhiány felszámolása érdekében a következő intézkedéseket hozták: közmunka-kötelezettséget vezettek be a 18-40 év közötti nőknek, és a 18-60 év közötti férfiaknak, megtiltották a munkahely-változtatást, munkaközvetítő irodákat hoztak létre, valamint átképző tanfolyamokat indítottak. Az intézkedések következményeként rövid időn belül újra jelentőssé vált a munkanélküliség, ebben az időszakban érkeztek haza a hadifoglyok külföldről, hazaköltöztek a kitelepített magyarok, s sok közalkalmazottat is elbocsátottak ekkor. (1948, több mint 400 ezer a munkanélküliek száma)

1949-ben a piacgazdaságot a tervgazdaság váltotta fel. A szocializmus alapvető célkitűzése volt a munkanélküliség megszüntetése, amelyet a tervszerű munkaerő-gazdálkodás révén sikerült is megvalósítani.

1950-1983

1950-ben létrehozták a Munkaerő- Tartalékok Hivatalát, az ipari és a kereskedelmi szakmunkás-utánpótlás biztosításának, valamint az irányított munkaerő-gazdálkodás érdekében. Ennek többek között az alábbi céljai voltak: fiatalok megfelelő képzése, a felnőttek munkába állítása és a munkavállalókkal való, tervszerű gazdálkodás. Fontos volt a fiatalokat mihamarabb munkába állítani, az idősebbeket pedig minél tovább foglalkoztatni. Ez a hivatal 1956-ban megszűnt, hatáskörét 1957-ben a Munkaügyi Minisztérium Szakoktatási Főosztálya vette át.

Az 1960-as évek közepén a magyar gazdaság kifulladt, a mezőgazdaságot átalakították, így az ipar számára nem maradt munkaerő-tartalék. Erre a korszakra volt jellemző az ún. „bújtatott munkanélküliség” v. „kapun belüli” munkanélküliség, amelyben emberek

tömegeit alkalmazták úgy, hogy munkájukra valójában nem volt szükség. Ekkor a vállalatok elméletileg önállóan dönthettek a foglalkoztatottak számáról és a bérezésről, termelésről, azonban a fent említett munkanélküliséget a hatalom nem engedte felszámolni, hiszen az a szocializmus egyik legfontosabb alappilléreinek, a teljes foglalkoztatottságnak a megszűnését jelentette volna. Az 1960-as években a legtöbb bányát bezárták.

Az 1970-es években újra munkaerőhiány jelentkezett, emellett viszont gond volt a munkafegyelemmel.

Az 1980-as években a népesség növekedés egyenetlen, nagy számú pályakezdő került ekkor a munkaerőpiacra, és nőtt a nyugdíjasok aránya is. A gazdasági növekedés ebben az évtizedben lassult, 1985-ben negatív, az állam adósságokat halmozott fel, az életszínvonal stagnált, az infláció pedig nőtt. Ezek a folyamatok pedig a munkavállalás feltételeit tovább rontották. Sokan kisvállalkozásokba kapcsolódtak be, akiknek azonban ez nem sikerült, azoknak az életszínvonala gyorsan romlott.

Erre az időszakra volt jellemző a szerkezeti-minőségi inkongruencia. Nehéz volt bekerülni a gimnáziumokba, és a felsőoktatásba, azonban az itt megszerzett tudást nem lehetett alkalmazni a munkaerőpiacon. A kapun belüli munkanélküliség, a megszerzett tudásnál alacsonyabb munkakörben dolgozók, az ingázók, és azok, akik nem is kerestek állást összességére eredményezte a rejtett munkanélküliség kialakulását.

A 80-as évek közepétől az új állami foglalkoztatás politika lépett életbe, megszorításokkal és szigorításokkal. Nőtt a munkaerő-közvetítő irodák száma és bővült tevékenységi körük is; különböző szolgáltatásokat nyújtottak a rászorulóknak, és munkaerő-információs rendszert hoztak létre. 1983-tól átképzési támogatást kaptak, kezdetben csak azok, akik dolgoztak, később mások is. 1984-ben 1400 fő, míg 1988-ban 7000-en részesültek ebből a támogatásból. 1986-tól meghosszabbíthatóvá vált a felmondási idő, maximum 6 hónap lehetett, és bevezették az elhelyezkedési segélyt, amelyet szintén 6 hónapig kaphattak az álláskereső.

1989. január 1.-től bevezették a munkanélküli segélyeket. Ezekre a járadékokra azok voltak jogosultak, akik a munkaviszony megszűnése előtti 3 évben legalább 18 hónapot dolgoztak; akiknek munkaviszonya maximum egy éve szűnt meg, valamint azok, akiknek a munkaközvetítők nem tudtak munkát ajánlani. Ezeket a pénzügyi támogatásokat az állam csak végső megoldásnak tekinti. Az ellátás összegének kiszámítása függött attól, hogy az

illető milyen módon veszítette el állását, és attól, milyen régóta munkanélküli. Az álláskereső már ekkor is jogosult volt a társadalombiztosításra, valamint munkanélküliség ideje is már munkaviszonynak számított. 1989-ben még csak pár száz ember kapott munkanélküli segélyt, majd számuk gyorsan növekedett. Volt közhasznú munka-program ebben az időben, azonban ez országos szinten is csupán pár száz embert érintett. Többféle módon próbáltak munkahelyeket teremteni, és megóvni az embereket a munkanélküliségtől: a vállalkozók újrakezdési kölcsönt igényelhettek, a munkahelyteremtő beruházásokat megvalósító állami, szövetkezeti ill. magánvállalatok adókedvezményt kaptak, és kedvezményes feltételekkel juthattak kölcsönhöz, korkedvezményes nyugdíj.

Az álláskeresőkről 1986 óta készül hivatalos összesítés. Ennek alapját a munkaközvetítő szerveknél nyilvántartásba vett (regisztrált) munkanélküliek száma képezi. 1987 elején 6,4 ezer, 1988 elején 10,9 ezer, 1989 elején 14,2 ezer, 1990 elején pedig 24,2 ezer munkanélkülit regisztráltak. Ezekből a számokból egyértelműen látszik, közvetítő szervek nyilvántartásában szereplő állást keresők száma gyorsan emelkedett, három év alatt közel négyszeresére nőtt. Ennek ellenére még 1990 elején is a munkanélkülieknek feltehetően csak kisebb hányada regisztráltatta magát.

Az 1990-es évek

1990. évi népszámlálás alkalmával munkanélkülinek minősültek: azok az aktív korú nem dolgozó személyek, akik már folytattak aktív kereső tevékenységet, az adatfelvétel időpontjában azonban nem volt munkájuk, de jelezték, hogy el kívánnak helyezkedni, vagy vállalkozást kívánnak létesíteni, és ennek érdekében már megfelelő lépéseket is tettek (pl. munkaközvetítő, személyes ismerősök, újsághirdetés útján), illetve az pályakezdők, akik tanulmányaik befejezése után még nem folytattak aktív kereső tevékenységet, viszont szándékukban áll elhelyezkedni vagy vállalkozást létesíteni, és ennek érdekében már megfelelő lépéseket is tettek.

1990-ben a közvéleménynek is szembesülnie kellett azzal, hogy a munkanélküliség tömegessé válása elkerülhetetlen, és a munkanélküliséggel, mint a piacgazdaság egyik kísérő jelenségével folyamatosan „együtt kell élni”. A szociális piacgazdaság elveinek és gyakorlatának bevezetése megkövetelte, hogy az állami és társadalmi szervezetek egyik fő feladata legyen a munkanélküliekről való gondoskodás. Ezek tükrében lerakták annak az eszköztárnak az alapjait, amely a munkanélküliek segélyezésének rendszere („passzív eszközök”) mellett olyan módszereket is alkalmaztak, amelyek segítséget jelentettek az

állás nélkül maradt dolgozók számára, hogy visszataláljanak a munkaerőpiacra. Ezeket nevezzük „aktív eszközöknek”, idetartoznak például a munkanélküliek átképzésének különböző formái, az új munkahelyek létesítésének segítése, a munkanélkülieknek vállalkozás létrehozásához nyújtott támogatás valamint a közhasznú munka.

Azonban a rendszerváltás első éveiben egyaránt romlott a kormány és a lakosság gazdasági helyzete is. Ennek folyamán romlott az életszínvonal, az infláció nőtt. piacgazdaság jött létre, rengeteg külföldi tőke áramlott be hazánkba. Válságba került a nehézipar, a bányászat. Új területek erősödtek meg, például a hírközlés és a turizmus. Az ipari és mezőgazdasági körzetek is válságba kerültek, míg a kevésbé iparosított Nyugat- Dunántúli területek fejlődtek. Átalakult a társadalmi struktúra. Új társadalmi csoportok jelentek meg: hajléktalanok, munkanélküliek. A vállalkozók megerősödtek. És növekedtek az osztályok közötti jövedelem különbségek is.

A politikai rendszer is hatalmas változáson ment át, átalakultak a politizálás szervezeti és jogi keretei is, többpárti parlamentarizmus lépett életbe.

1989 és 1993 között az aktív keresők száma közel egy millió fővel csökkent négy év leforgása alatt. A magyarországi munkanélküliség növekedése robbanásszerű volt, míg 1991-ben százezer fő volt a regisztrált álláskeresők száma, 1993 elején a regisztrált munkanélküliek száma már meghaladta a hétszázezer főt. Ebben az időszakban a foglalkoztatott nyugdíjasokat nagy számban elbocsátották, és nagymértékben nőtt a rokkantnyugdíjasok száma is. Valamint 1980-as években jelentkező gazdasági válság, és az 1990-es évek társadalmi-gazdasági átalakulása következtében nagyságrendekkel módosult a foglalkoztatás ágazati szerkezete is. Tömegeknek kellett foglalkozást, szakmát váltani. Ennek az időszaknak a központi kérdése a munkanélküliség növekedése volt. A foglalkoztatottság drasztikus csökkentése háttérbe szorult. A munkaerőpiacot a kereslet hiányából származó munkanélküliség jellemezte.

Új társadalmi problémák is jelentkeztek a '90-es évek elején. Elterjedt a kábítószer-fogyasztás, a bűnözés, a szegénység. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyében, és Nógrádban már ekkor tartósan 20% feletti a munkanélküliségi ráta, míg Pesten 5-6 % között mozgott. Míg korábban az alsóbb társadalmi osztályok domináltak a munkanélküliek között, a '90-es években a középosztályból is sokan váltak álláskeresővé.

A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (foglalkoztatási törvény) alapján 1992. januártól nagy tömegek részesülhettek valamilyen a munkanélküli ellátásban, aminek egyik feltétele volt, hogy a munkanélküli a munkaügyi központnál jelentkezzen és nyilvántartásba vetesse magát. Ez a törvény nagyvonalúan

gondoskodott a munkanélküliek ellátásáról: a segélyezés maximális időtartamát két évre nöött, és a bérarányosan megállapított segély havi összegét a minimálbér háromszorosában limitálta. A törvény a munkanélküliek szélesebb rétegét motiválta, hogy a segély, majd később a munkanélküli járadék folyósítása céljából regisztráljanak a munkaközvetítő irodákban. A munkanélküliség tömegessé válása miatt a törvényt módosítani kellett: csökkentették a segélyezés időtartamát, és a segélyösszeg felső határát. Mivel számolni kellett a tartós munkanélküliséggel is, a segélyre jogosultság idejének lejártá után elhelyezkedni nem tudó, és emiatt ellátás nélkül maradó, szociálisan hátrányos helyzetű személyek számára bevezették a munkanélküliek jövedelempótló támogatását.

1993 jelentette a fordulópontot a magyarországi munkanélküliség történetében. Szerkezeti átalakulás következett be. 1993 közepét követő két év során a munkanélküliek száma és aránya csökken. A munkanélküliség stabilizálódott, de megtartotta enyhén csökkenő jellegét.

A munkanélküliek számának jelentős csökkenését az okozta, hogy egyre többen veszítették el jogosultságukat a munkanélküli ellátásra, a foglalkoztatási szolgálaton keresztül sem sikerült munkahelyet találniuk, ezért már nem regisztráltatták magukat, így kikerülnek a hivatalosan nyilvántartásból. Megszakadt kapcsolatuk a munkaügyi központokkal, így a munkaerőpiaccal is. Több tízezer pályakezdő lépett be a munkapiacra, nagy részük azonban munkanélküliként.

A foglalkoztatási ráta továbbra is folyamatosan csökkent. A munkanélküliség csökkenése a gazdasági aktivitás további csökkenésével, az inaktívák számának és arányának növekedésével járt együtt. A munkaerő-felmérés szerinti foglalkoztatási ráta még 1992-ben is meghaladta az 50%-ot, az évtized közepére viszont már 47% alá süllyedt.

A rendszerváltozás után az Országos Munkaügyi Központ (OMK), majd annak utód szervei folyamatosan összesítették és publikálták a regisztrált munkanélküliek főbb adatait. Az OMK által használt rendszer szerint regisztrált munkanélküliek: a regisztrált állást keresők közül azok, akik munkaviszonnyal nem rendelkeznek, nem nyugdíjasok és nem tanulók, foglalkoztatást elősegítő támogatásban nem részesülnek, egy adódó állás elfogadására rendelkezésre állnak és ennek érdekében együttműködnek a munkaügyi központtal.

1992-től kezdve a KSH is közölte, ill. gyűjtött munkanélküliekre vonatkozó adatokat. Ezek szerint a munkaerő-felmérések szerint munkanélküli: aki a vizsgált héten egyáltalán nem dolgozott, egyetlen munkaórát sem teljesített, nem is volt állása, az előző négy hét során aktívan keresett munkát és két héten belül munkába is tudott volna állni, ha találtak volna megfelelő állást, továbbá az, aki már talált munkát, és 30 napon belül dolgozni kezd.

A '90-es évek közepén lassan erősödött a gazdaság. Javult a belföldi és az export teljesítmény, és emiatt a leépítések száma csökkent. A munkanélküliek számának csökkenése, és a foglalkoztatási színvonal bővülése, a gazdasági aktivitás növekedését eredményezte.

Az 1996-os mikrocenzus lehetőséget adott a munkanélküliség fő területei jellemzőinek bemutatására. Ezeket a településtípusok, és régiók szerint értékelhetjük. A településtípusok szerinti értékelés szerint megállapítható, hogy a 1990-es évek közepére a települések jellege, „hierarchiája” szerinti különbségek már meghatározó jelentőségre tettek szert. A munkanélküliségi ráta a fővárosban volt a legalacsonyabb, de a megyeszékhelyeken is az országos átlag alatt maradt, a nem megyeszékhely jellegű városokban lényegében megfelelt az országos átlagnak, végül a községekben számottevően meghaladta az országos szintet. A falvakban élők esélye a munkanélküliségre közel kétszer akkora volt, mint a fővárosban élőké. A munkanélküliségi ráta értékét hasonló mértékben befolyásolta a regionális elhelyezkedés. A kedvezőtlen adottságú régiókban (Észak-Magyarországon, az Észak-Alföldön) e mutató értéke 18 százalék körül volt, szemben a nyugat-dunántúli és közép-magyarországi régió 8–9 százalék közötti arányával. Elmondható tehát, hogy a hátrányos helyzetű térségekben mintegy kétszer akkora munkanélküliséggel kellett számolni, mint a földrajzi adottságaiknál és hagyományaiknál fogva előnyösebb pozíciójú országrészekben.

Az 1997-ben megállt a foglalkoztatottság csökkenése. Ettől az évtől az aktivitási ráta folyamatosan emelkedett.

Az ezredforduló után

Az 1996. évi mikrocenzus és a 2001. évi népszámlálás közötti időszakban a munkanélküliség továbbra is fokozatosan csökkent. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint 416 ezer munkanélküli volt az országban, eszerint a munkanélküliek száma ebben az időszakban átlagosan 14 ezer fővel csökkent évente. A fokozatos javulást a munkanélküliségi ráta alakulása is bizonyítja, a 1996. évi 12 százalékról 10 százalékra mérséklődött.

Az adatok munkanélküliség területi különbségeit, a munkanélküliek demográfiai, háztartási, családi és lakásjellemzőit prezentálják, és biztosítják a más országok népszámlálási adataival történő összehasonlítást.

2001-2003 között folytatódott a munkanélküliek lassú lemorzsolódása. A később azonban ez a folyamat megállt, valamint némi növekedés is megfigyelhető volt.

A 2001. évi népszámlálás alkalmával sor kerülhetett a nem dolgozó, de munkát aktívan kereső személyek megszámolására. A „munkát kereső” kritériumát ekkor úgy határozták meg, hogy a felmérésből kitűnjön a munka keresésének időtartama, valamint ide tartozzanak a nyugdíjasok, és gyermekgondozási ellátásban részesülők is, amennyiben nem dolgoznak, de el kívánnak helyezkedni. A munkát keresők körén belül munkanélkülinek csak az minősülhetett, aki a „rendelkezésre állás” feltételének is eleget tett, vagyis jelezte, hogy két héten belül munkába tud állni. Így tehát a munkanélküliek köre eleve szűkebb volt, mint a munkát keresőké. A 21. század első népszámlálása során igyekeztek feltárni az ún. passzív munkanélküliek számát is, valamint ennek okaira is rákérdez: miért nem keres munkát, írja le kiábrándultságának okát.

2002-től újabb fordulat volt megfigyelhető a munkaerő-piacon. A foglalkoztatáspolitikai hangsúly a munkanélküliség kérdéséről a foglalkoztatásra és a gazdasági aktivitás növelésére helyeződött át. Ennek következtében a foglalkoztatási és aktivitási ráta javult. Azonban munkanélküliek száma emelkedett, és a munkanélküliségi ráta ebben az időszakban jelentős mértékben romlott.

A munkanélküliség növekedésének több oka is lehet. Ekkor szűnt meg a sorkatonaság és a polgári szolgálat, ami korábban folyamatosan „foglalkoztatott” 15-20 ezer embert. Megnőtt a külföldi, elsősorban a határ-menti országokból bevándorló munkavállalók száma. A foglalkoztatás nőtt a versenyszférában. Gazdasági szerkezetváltás következett be, amivel nem tudott lépést tartani az oktatás. Egyszerre és tartósan volt jelen a munkanélküliség és a kielégítetlen munkaerőigény. Nőttek a reálbérek, ez álláskeresésre és munkanélküliként való regisztrálásra ösztönözte az embereket. Fontos motiváció volt, hogy egyes szolgáltatásokat és kedvezményeket csak regisztráltak vehettek igénybe.

A foglalkoztatottak száma a 2002-es mintegy 100 ezres emelkedés után 2007 elejéig stagnált, akkortól meredeken zuhan, s 2009 közepén a 10 évvel korábbi szinten áll 3,8 millió foglalkoztatottal. Az aktívak körében bekövetkezett növekedés gyakorlatilag a munkanélküliek táborát bővítette: a gazdasági válság elmélyülése végül 15 éve nem látott magasságba vitte a regisztrált munkanélküliek számát (a munkanélküliségi rátát pedig 10% fölé). Bár régóta szakmai konszenzus van arról, hogy a tartósan alacsony, a fejlett országok átlagától 8-10 százalékponttal elmaradó 56%-os foglalkoztatottságnak többek között a

magyar jóléti-szociális ellátórendszer kiterjedt mérete (az engedékeny rokkantnyugdíjazás, a nyugdíjkorhatár előtti tömeges nyugdíjba-menetel, a gyeddel és gyessel otthon tartott kismamák, a segélyezés rendszer, stb.), a munkaerő-keresletnek a szakképzettség, általános ismeretek hiánya miatt nem megfelelő munkaerő-kínálat, valamint az élők munkája magas és az évtized folyamán többször megemelt közterhei a főbb okai, a kormány részéről nem történt értékelhető próbálkozás ezen problémák kezelésére. ¹

A munkanélküliség napjainkban

2012 első negyedében a következőképpen alakultak a munkaerőpiac mutatói. A munkanélküliek létszáma 496 ezer fő volt, ami 11,5 százalékos munkanélküliségi rátát eredményezett. A munkanélküliek 496 ezer fős létszáma 15 ezer fővel több, mint egy évvel korábban, a teljes megfigyelt sokaságra vonatkozó munkanélküliségi ráta 11,5 százalékos értéke 0,1 százalékponttal haladta meg az egy évvel ezelőttit. A férfiak munkanélküliségi rátája az előző évhez képest nem változott, a nőké 0,4 százalékponttal emelkedett. A 15–74 éves férfi népességből 270 ezren voltak munkanélküliek, lényegében ugyanannyian, mint 2011 azonos időszakában, és ezzel az értékkel munkanélküliségi rátájuk sem változott (11,6 százalék). A nők száma 226 ezer fő volt, ami 0,4 százalékponttal magasabb, 11,4 százalékos munkanélküliség rátát eredményezett. A munkanélküliek 15,5 százaléka a munkaerőpiacon csak kis létszámban jelenlévő 15–24 éves korosztályból került ki. A korcsoport 27,3 százalékos munkanélküliségi rátája 1,4 százalékponttal magasabb az egy évvel korábbinál. A 25–54 évesek, azaz az ún. legjobb munkavállalási korúak munkanélküliségi rátája 10,7 százalék volt, egy év alatt lényegében nem változott. A munkanélküliek 45,7 százaléka egy éve vagy annál régebben keresett állást. A munkanélküliség átlagos időtartama 17,8 hónap volt. A foglalkoztatottak száma 3 millió 811 ezer fő volt, 52 ezer fővel több, mint egy évvel korábban. A férfiak és a nők munkaerő-piaci pozíciója azonos mértékben javult. A 15–64 éves foglalkoztatottak létszáma 3 millió 776 ezer fő volt, 48 ezer fővel több az egy évvel korábbinál. Az adott korcsoportba tartozó népességen belül 56,1 százalék volt a foglalkoztatottak aránya, ami 1,1 százalékpontos növekedés az előző év azonos időszakához képest. A 15–64 éves férfi népességből 2 millió 27 ezren voltak foglalkoztatottak, 21 ezerrel többen, mint 2011 azonos időszakában. Ezzel a férfiakra jellemző foglalkoztatási ráta 1,3 százalékponttal, 61,4 százalékra nőtt. A 15–64 éves nők közül a vizsgált időszakban 1 millió 749 ezren tartoztak a foglalkoztatottak közé, 27 ezerrel többen, mint 2011. február–áprilisban. A

nőket – 1,0 százalékponttal magasabb – 51,1 százalékos foglalkoztatási ráta jellemezte. A 15–24 éves foglalkoztatottak száma lényegében megegyezett az egy évvel korábbival. A korcsoport foglalkoztatási rátája 17,5 százalék volt. A legjobb munkavállalási korú 25–54 éves, illetve az idősebb 55–64 éves foglalkoztatottak száma nőtt, ami előbbiek esetében 1,5, utóbbiak esetében pedig 0,4 százalékpontos foglalkoztatási rátajavulást eredményezett.²

A KSH adatai szerint 1998-2011 között az alábbi módon változott Magyarországon a munkanélküliségi ráta, korcsoportok szerint:

Munkanélküliségi ráta (1998–2011)											
Évek	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55–59	Összesen	Ebből: 15–24 évesek
	évesek										
Együtt											
1998	26,5	11,4	8,4	7,4	7,2	6,7	5,9	4,7	4,6	7,8	14,0
1999	24,7	10,8	7,6	7,4	6,8	6,0	5,1	4,2	3,1	7,0	12,9
2000	25,5	10,7	7,3	6,7	5,1	5,5	5,1	4,1	3,3	6,4	12,7
2001	22,4	9,7	6,9	5,8	5,0	4,6	4,2	4,1	3,0	5,7	11,3
2002	27,1	11,1	7,0	5,7	5,4	4,8	4,2	3,7	3,5	5,8	12,6
2003	32,2	11,5	6,9	6,0	5,5	5,2	4,4	3,7	2,9	5,9	13,4
2004	34,9	13,4	6,5	6,2	5,7	5,2	4,8	4,2	3,4	6,1	15,5
2005	37,8	17,5	8,2	6,7	6,8	5,6	5,8	5,1	4,4	7,2	19,4
2006	37,0	17,2	8,6	6,9	6,9	6,7	6,2	5,4	4,1	7,5	19,1
2007	35,8	16,4	8,4	7,2	6,6	6,7	6,0	5,7	4,8	7,4	18,0
2008	38,2	18,2	9,1	7,2	6,8	6,8	6,5	6,4	5,5	7,8	19,9
2009	49,4	24,5	12,2	9,2	8,6	8,6	8,6	7,7	7,0	10,0	26,5
2010	45,7	25,1	14,3	10,4	9,8	9,7	9,5	8,9	8,6	11,2	26,6
2011	43,5	24,8	12,7	9,3	9,9	9,7	9,9	9,2	9,4	10,9	26,1

1.1.8. Európai helyzetkép

A gazdasági válság következtében az európai munkaerő-piac egyre rosszabb statisztikai eredményeket produkál. Az Eurostat (Európai Községek Statisztikai Hivatala) 2011 év végi adatai szerint 10,4 százalékos az euró-övezet munkanélküliségi rátáját. Az Európai Unióban decemberben 9,9 százalékos volt a munkanélküliség. Jelenleg Európa szerte 23 millió embernek nincs munkája. Az Unióban csak Ausztriában, Hollandiában és Luxemburgban közöltek 5 százaléknál alacsonyabb munkanélküliségi mérőszámokat. Németországban, 2011-ben 2,976 millió volt a munkanélküliek száma, ami a legmagasabb érték Németország újraegyesítése óta. A legrosszabb adatokat mégis Spanyolország (22.9%), Litvánia (15.3%) és Görögország (19.2%), tette közzé, ahol leginkább az állami

leépítések éreztetik hatásukat. Az adatok azt mutatják, hogy a legrosszabb helyzetben a 25 éven aluli fiatal munkavállalók vannak, mert miközben az Unióban a munkanélküliség tartósan 10 százalék körüli szinten áll, a fiatalkorúak munkanélküliségi mutatói folyamatosan romlanak, az Eurostat adatai alapján 22 százalékos körökben a munkanélküliség. Elmondható, hogy a válság vesztese a fiatal korosztály, mivel 2011 decemberében több mint 5 millió fiatalnak nem volt munkából származó állandó jövedelemforrása. Uniós szinten a fiatalok munkanélküliségét illetően Spanyolország rendelkezik legrosszabb statisztikai adatokkal, ahol az általános munkanélküliség 20 százalék felett van, de a 25 év alattiaknál az arány 48 százalékos. Továbbá Görögországban és Szlovákiában is jelentős hátrányban vannak a 25 éven aluliek, még az előbbi országban a fiatalok 47,2 százalékának, addig az utóbbiban 35,6 százalékának nincsen állása. 2010-es adatokhoz képest az EU tíz tagállamában csökkent a munkanélküliség és 16-ban emelkedett, Szlovéniában pedig stagnált. A legnagyobb visszaesést Észtországban mérték, ahol 2011 második negyedévében mért 13,2 százalékról 10,1 százalékra esett a ráta 2012 második negyedévében. A legnagyobb növekedés Görögországban volt, 2011 és 2012 májusa közötti időszakban 16,8 százalékról 23,1 százalékra ugrott a ráta, míg Spanyolországban 21,7 százalékról 25,1 százalékra, Cipruson pedig 7,7 százalékról 10,9 százalékra nőtt a munkanélküliek aránya.³

1.2. Munkanélküliség fajtái

A munkanélküliséget sokféle módon meghatározhatjuk. Beszélhetünk abszolút munkanélküliségről, amikor kevesebb a munkavállaló, mint a felkínált állás. Strukturális munkanélküliség akkor jön létre, ha a kereslet és a kínálat struktúrája nem illik össze. Például, amikor korábban szükséges munkakörök megszűnnek, és a munkavállalók képessége, tudása nem alkalmas az újonnan felmerülő igények kielégítésére. Strukturális munkanélküliség volt például a gépkocsi elterjedése után, hiszen több szakma is értelmét veszítette az új technológia miatt, mint a lóápoló, az ostorkészítő stb. Amikor a hagyományos gazdasági területeket újak váltják fel, akkor időigényes a két technológia közötti átáramlás és átképzésre van szükség.

Súrlódásos vagy frikcionális a munkanélküliség, amikor a dolgozók munkahelyet változtatnak ill. keresnek, és emiatt átmenetileg munkanélkülivé válnak.

Időszakosság szerint tartós, átmeneti és szezonális munkanélküliséget különböztetünk meg. Társadalmi csoportok között ifjúsági, női és kisebbségi munkanélküliségről beszélhetünk.

A munkavállaló szubjektív szándéka szerint pedig van önkéntes és nem önkéntes munkanélküliség.⁴

2. Munkaerő-piaci képzések

2.1. Képzési szolgáltatások kialakulása

Az 1990-es években nagy gazdasági és társadalmi változások mentek végbe, a piacgazdaság révén magántulajdonú üzleti szektor épült ki. Növekedett a GDP, a gazdaság stabilizálódott, és csökkent az államadósság, az infláció növekedése viszont felgyorsult. Túlsúlyba kerültek a külföldi tulajdonú nagyvállalatok. Az országon belüli földrajzi és ágazati eltérések miatt a jövedelmek is igen eltérő képet mutattak, az ország különböző területeit figyelembe véve. Csökkentek a foglalkozási mobilitás lehetőségei a távolságok pedig átjárhatatlanná váltak. Hosszabbra nyúlt az iskoláztatási szakasz is. Időben kitolódott a munkaerőpiacra való kilépés, sokan tanultak felsőoktatásban, és a korábbi időszakoktól eltérően, sokkal később álltak munkába. A rendszerváltás után csökkent az alacsonyabb képzettségű munkaerő iránti igény. De érezhetően rosszabb helyzetben voltak a diplomások és az érettségizettek is, azonban az évtized második felére a piacgazdasági környezet sok munkahelyet teremtett. A rendszerváltást követő évtizedben 1,5 millió aktív kereső esett ki a munkaerőpiacról. A társadalom idősödött, emiatt nőtt az eltartottak aránya (magasabb volt, mint az aktív keresőké). A fizikai munkát végzők száma csökkent, így nőtt a szellemi állomány. Nőtt a szakadék a főváros és a vidék között, ami növelte az esélyegyenlőtlenséget, vidéken a tanulási esélyek is rosszabbak.

De (mint azt a történeti áttekintésben, feljebb említettem) a legnagyobb probléma, amivel Magyarországnak ebben időszakban szembesülnie kellett a munkanélküliség társadalmi szintűvé válása volt. Bajusz Klára a „válsághelyzet” szót használja, a 1992-1993-as helyzet elírására.

A fent említett okok miatt kialakult helyzet eredményezte azt, hogy az 1990-es évek első felében megszületett a munkaügyi szervezet, melynek ekkor az alábbi feladatai voltak:

- munkanélküliek nyilvántartása és munkaerő-piaci közvetítése,
- felmérések és előrejelzése készítése,
- foglalkoztatáspolitikai eszközök hatékony felhasználása.

Ennek hatására az ezredfordulóra némileg csökkent a regisztrált munkanélküliek száma, viszont nőtt a tartósan munkanélküliek létszáma. Így vált kiemelt feladattá a több éve inaktív, de aktív korú felnőttek munkaerő-piaci képzése. Kulcsszerepe lett a szaktudásnak és a képzettségnek. Az élethosszig való tanuláshoz szükséges feltételek megteremtése kormányzati céllá vált. Az oktatásba való befektetés megtérülése egyre nyilvánvalóbb lett a társadalom és annak egyes tagjai számára is. A munkaerőpiacon a megújulni tudó, folyamatosan tanulni képes humán tőke vált elsődleges értékke, ez viszont magával hozta azt, hogy akik nem értek hozzá a képzési lehetőségekhez, azok jelentősen leszakadtak, sokszor hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetbe kerültek.

2.2. A felnőttképzés jellemzői a 1990-es években

A piacgazdaság térhódítása és a munkaerőpiac megerősödése miatt megváltoztak a felnőttképzési rendszer működési elvei is. Szolgáltató jellegű lett, melynek alapelve volt a kereslet szerint alakított kínálat. Ez viszont piaci gondolkodást követelt, a felnőttképzés résztvevőitől. Többnyire azok a vállalkozások maradtak fenn, akik nyereséget tudtak termelni, mert tanfolyamaik sikeresek, keresettek, és biztosítottak egyfajta minőséget. Az ezredfordulót követően számos lépés történt annak érdekében, hogy a mai felnőttképzési piacon megvalósuljon a minőségbiztosítás. Először a 1993-as szakképzési törvénybe került bele az iskolarendszeren kívüli képzések esetén kötelezően kötendő képzési szerződés, ennek szabályozását a 2001. évi felnőttképzési törvény vette át. 1997-től megkezdődött a felnőttképzési intézmények és programok akkreditációja. A területi és társadalmi egyenlőtlenségek miatt a felnőttképzésben is jelentkezett az esélyegyenlőtlenség. Elsősorban a hátrányos, vagy halmozottan hátrányos helyzetű csoportok számára volt nehézkes a munkaerő-piaci képzésekben való részvétel (kistelepüléseken élők, sérültek, idősek, elítéltek, szegények, analfabéták, funkcionális analfabéták, tartós munkanélküliek). Ezáltal ők még rosszabb helyzetbe kerülnek, és tulajdonképpen újratermelik hátrányos helyzetüket. Mivel a felnőttképzés is tulajdonképpen piaccá vált, kialakult a képzők között versenyhelyzet is.

A rendszerváltás után vált nyilvánvalóvá az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök hatékonysága is. Kiemelt szerepet kapott az oktatás-képzés támogatása, ami miatt megerősödött a munkaerő-piaci képzési rendszer és elterjedtek a képzési szolgáltatások. Ezen képzések célcsoportjait nem csak a munkanélküliek alkották, hanem azok a foglalkoztatottak is, akiknél fenn állt a munkahely elvesztésének lehetősége. A 90-es

években a legnépszerűbb tanfolyamok a nyelvi, az informatikai képzések voltak. A felnőttek két legfőbb motivációja, hogy ismét tanuljanak: a munkahely megtartása ill. jobb munkaerő-piaci pozíció megszerzése. 1991-től kanadai és ír példa alapján munkaerő-fejlesztő és –képző központokat hoztak létre, kilenc nagyvárosban (Szombathely, Székesfehérvár, Kecskemét, Pécs, Nyíregyháza, Miskolc, Debrecen, Békéscsaba, Budapest). Ezek az alábbi felnőttképzési szolgáltatásokat nyújtották:

- modulrendszerű alap-, közép-, és felsőfokú szakképzés,
- munkakörelemzés,
- szakmai tanácsadás,
- tananyagírás és –fejlesztés,
- pályaorientáció,
- nyelvi kurzusok,
- kommunikációs és álláskeresési tréningek szervezése.

Önálló költségvetési forrásaikról maguknak kellett ugyan gondoskodni, de alapfeladataik állami feladatok voltak. Kijelenthető, a képző központok sikeresen vettek ill. vesznek részt a munkanélküliség képzéssel való csökkentésében, preventív képzéseikkel pedig kielégítik a megváltozott munkaerő-piaci igényeket is.

Természetesen megjelentek a profitorientált képzési vállalkozások. Szerepük egyre nagyobb lett. Az iskolarendszeren kívüli szakképzés sokat fejlődött a rendszerváltás után. Az iskolarendszerű képzéshez képest rugalmasabb, gyorsabb, és könnyebben tud reagálni a munkapiacra történő változásokra. A munkaügyi központok azonban csak az iskolarendszerű képzéseket támogatták.

A rendszerváltás előtt a rendszeres szakmai képzés, továbbképzés, szakképző iskolák, gyakorlati helyek fenntartása a vállalatok, nagyüzemek feladatai közé tartoztak. Ez a privatizáció után szinte teljesen megszűnt, a felnőttképzési szerep háttérbe szorult. A különálló képzési osztályok beleolvadtak a HR osztályokba, ezzel tartalmi súlyukat is elveszítették. Csupán a multinacionális vállalatok rendelkeztek tudatosan szervezett képzési struktúrával. Egyéb vállalatoknál elvétve találni csak jól működő belső képzési rendszereket. Így a korábbi munkahelyhez kötődő képző egységek ettől az időszaktól kezdve gazdasági társasággá alakulva, szolgáltató jelleggel kapcsolódtak anyavállalataikhoz. Ezek hatására megváltozott a munkaerőképzés jellege is, a

munkavállaló feladata lett, sokszor a munkaviszony megtartásának feltétele is. A munkáltató pedig megkövetelte a versenyképes tudást, anélkül, hogy ehhez bármiféle segítséget adott volna.

A rendszerváltás előtti időszakban tudatosan támogatott, sokak számára elérhető általános felnőttoktatás a „népművelés”, mely programjainak jellemzően a művelődési házak adtak helyet, az ezredfordulóra szinte teljesen eltűntek. Hiszen fenntartásukhoz profittermelésre lett volna szükség, a szabás-varrás tanfolyamra, kézimunka foglalkozásokra, jógaórákra pedig aligha jutott fizetőképes kereslet. A támogatások is megszűntek, ezért a vidéki művelődési házak többsége kénytelen volt bezárni. Ezzel azonban annak veszélye erősödött, hogy mivel a munkavégzést nem követi produktív feltöltődés, kikapcsolódás, csökken a munkavállaló stressz-tűrő képessége. Valamint a technikai fejlődés hatásaként egyre szélesebb körökhöz jutott el a számítógép, mely nagy segítséget jelentett a távtanuláshoz, viszont a megszokott képzési, tanulási formák háttérbe szorultak.

A képzési szolgáltatások leginkább az iskolarendszeren kívüli munkaerő-piaci képzések körében volt meghatározó. Négypólusú rendszer alakult ki. A képzési terület résztvevői:

- az állami finanszírozású szervezetek (regionális képzőközpontok),
- gazdasági társaságok,
- nonprofit szervezetek,
- munkáltatók.

A gazdasági társaságok legmeghatározóbb tényezői a képzési piacnak, a képzésben résztvevők 60 százaléka tanult e szervezeteknél a 1990-es évek közepétől. A nonprofit szervezetek száma pedig kilencszerezésre nőtt. Míg 1995-ben a képzési piac 0,8 százalékát adták a nonprofit szervezetek, 2000-ben ez az arány 8,8 százalék lett. Az iskolarendszeren kívüli képzések száma 1995-ben 4023 volt, ekkor 98581 a résztvevők száma, 2000-ben pedig már 7108 képzésen, 144 342 fő vett részt.

A képzési piacon az államilag elismert szakképesítések voltak a legkeresettebbek, ezt az iskolai végzettséget (érettségit, diplomát adó), valamint az informatikai és nyelvi képzések követik.

Az iskolarendszerű felnőttképzés a 90-es évek végére széthullott, így a felnőtteket oktató általános iskolák gyakorlatilag szinte teljesen eltűntek, pedig ekkor a magyar felnőtt népességből közel egy millió fő nem rendelkezett 8 osztályos végzettséggel.

A legtöbb munkaerő-piaci képzés természetesen a fővárosban és a megyeszékhelyeken folyt. Kistelepülések kínálata elenyésző. Ez tovább csökkentette az esélyegyenlőséget.

Képzést kiegészítő szolgáltatások (tanácsadás, tudásszint-mérés, orientáció) is az iskolarendszeren kívüli képzések esetében voltak meghatározók. A Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium adatai alapján 2001-ben és 2002-ben a leggyakrabban igénybe vett szolgáltatás az előzetes tudásszint-felmérés volt, leggyakrabban a fővárosi képzők körében (33,4%). Képzési szükségletek felmérése Tolna megyében volt a legnépszerűbb (49%). Elhelyezkedési tanácsadás (16,35) és a pályaorientációs tanácsadás (23,3) mértéke a Borsodban volt a legnagyobb, ami magyarázható az ottani magas munkanélküliségi rátával. A tanácsadások, képzési igények felmérése elenyésző számot mutat ebben az időszakban. Ezek alapján jól látható az akkori magyar felnőttképzés legfőbb hiányossága, mely szerint a hosszú távú, tudatos tervezés nem ment a képző szervezeteknek, nehézkes volt a felmerülő munkaerőigények kielégítése, és nem működött jól a képzők és munkáltatók közötti kapcsolat és kommunikáció sem.⁵

2.3. Munkaerő-piaci programok helye a felnőttképzés rendszerében⁶

Funkciói	Hiányzó iskolai végzettség pótlása		Hiányzó szakmai képzettség pótlása		Folyamatos szakmai képzés		
	Alap- iskolai Középiskolai Felsőfokú		Alapfokú Középfokú Felsőfokú		Továbbképzés Átképzés		
Területei	Iskolai rendszerű oktatás	Iskolai rendszeren kívüli képzések				Távoktatás	Nyitott tanulás
Képzési formák	Nappali	Munkaerő-piaci képzések			Egyéb		
	Esti ill. levelező	Egyén munkába állásának segítése	Munkahely megtartásának segítése	Aktív munkaerő képzése	Nyelvi és ált. képzések		

2.3.1. Munkaerő-piaci képzések programrendszere

- Alap-, át-, és továbbképző programok. Idetartoznak a munkanélküliek támogatott képzései és a preventív képzések.
- Foglalkoztatást segítő programok: felzárkóztató, képesség-fejlesztő, elhelyezkedést segítő, életvitelt fejlesztő.
- Kiegészítő programok: szak-képesítő, betanító, továbbképző, ismeretfelújító.⁷

2.3.2. Munkaerő-piaci programok

2000 év első felében hozták létre a munkaügyi szervezet számára a munkaerő-piaci programok kidolgozásának és alkalmazásának lehetőségét. A munkaerő-piaci programok célja - a térségi foglalkoztatási célok megvalósítása, a munkaerő-piaci folyamatok befolyásolása érdekében – a szolgáltatások és támogatások együttes alkalmazásával a munkaerő-piacon hátrányos helyzetben lévő álláskereső személyek munkaerő-piaci esélyeinek növelése, foglalkoztatásának elősegítése, az elsődleges munkaerő-piacon történő elhelyezés támogatása. Ezen programok résztvevői főként a tartósan álláskereső, alacsony iskolai végzettségűek közül kerülnek ki, de jelentős a pályakezdő fiatalok, a diplomások, a megváltozott munkaképességűek aránya is. A roma álláskereső

elhelyezkedési esélyeit növelő képzések aránya jelentős. A programhoz a következő szolgáltatások is szorosan hozzátartoznak: tanácsadás, személyes támogatás (mentor), tréning. Az aktív eszközök közül a képzés mellett a közhasznú foglalkoztatás, a bér és járulék átvállalás támogatási formák a jellemzőek. A támogatások a program egész időtartama alatt biztosíthatók, valamint egyszerre több támogatási eszköz is alkalmazható. A programok maximális időtartama három év lehet.⁸

3. Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök

Olyan eszközök, amelyek a munkahely-teremtésre és az elkerülhető munkahely-megszüntetés támogatására, illetve a mobilitási esély és mobilitási képesség javítására irányulnak. Hatékony megoldás, segítségükkel emelkedhet az aktivitás, és javulhat a munkaerőpiac egyensúlya.

Költségvetési forrásokat kötnek le, mértéküket, fajtáit a kormányzat szociális érzékenysége jelentősen meghatározza. Fontos, hogy adott kormányzat mennyire tartja fontosnak a foglalkoztatáspolitikai eszközök kérdéskörét.

Az aktív eszközök egyes csoportjai a munkanélküliség más és más típusai ellen lehetnek hatásosak. A preventív eszközök csak átmenetileg csökkentik a mobilitást, csak a súrlódásos munkanélküliségen segítenek, a globális munkanélküliségen nem. A munkahelyteremtő támogatások csak akkor lehetnek eredményesek, ha nem járnak ezzel párhuzamosan kizorító hatással, és nem eredményezik más munkahelyek megszűnését.

Előfordulhat az ún. holtteher-veszteség, amely azt jelenti, hogy a foglalkoztatási célú támogatást olyanok is igénybe veszik:

- akiknél az nem lenne indokolt,
- akik munkanélküliek foglalkoztatását, munkahelyek teremtését ígérik, de azt nem tudják megvalósítani,
- akik azért veszik igénybe a foglalkoztatáspolitikai eszközöket, mert más eszközrendszereket még nem épített ki a gazdaság,
- akiknél a támogatás nélkül is megvalósult volna a mobilitás.

A magyar foglalkoztatáspolitikai az alábbi eszközöket alkalmazza:

- a foglalkoztatás feltételeit, a mobilitást elősegítő támogatások,
- a foglalkoztatást elősegítő támogatások,
- hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatásának támogatása,
- második piac típusú támogatások.

3.1. A foglalkoztatás feltételeit, a mobilitást elősegítő támogatások

3.1.1. Foglalkoztatást elősegítő képzésben történő részvétel támogatása

Iskolában tartja, csökkenti a munkaerő-kínálatot. Segít áthidalni a kereslet és kínálat közötti szakmai meg nem felelést. Preventív eszköz lehet, tehát mobilitást lehetővé eszköz.

Támogatható a képzése annak,

- aki álláskereső,
- aki közhasznú munkát végez és a képzésben való részvételt vállalja,
- aki 25. életévét (felsőfokú végzettségénél 30) nem töltötte be, és tanulói jogviszonya megszűnését követően munkanélküli járadékra nem szerzett jogosultságot,
- aki gyermekgondozási ellátásban részesül,
- aki munkaviszonyban áll és rendszeres foglalkoztatása képzés nélkül nem biztosítható,
- akinek munkaviszonya várhatóan egy éven belül megszűnik.

A támogatás lehet kereset-kiegészítés, amely az oktatásban való részvétel miatt kieső keresetrészt téríti meg (a képzés alatt és előtt elért átlagkereset különbözete). Lehet keresetpótló juttatás, ez a támogatás azoknak jár, akiknek nincs más munkajövedelmük (összege a minimálbérrel azonos).

A munkaügyi központok határozzák meg azokat a képzési irányokat, amelyekhez támogatást nyújtanak.

3.1.2. A területi mobilitást segítő támogatások

A munkahely távolsága gyakran akadályozza a munkavállalást, ennek csökkentésére a következő támogatások nyújthatók:

- a csoportos személyszállítás támogatása: annak a munkaadónak adható, aki a munkavállalóinak utazását csoportos személyszállítással oldja meg.
- a helyközi utazás támogatása: megtéríthető az utazás egészben vagy részben, de legfeljebb egyéves időtartamra.

3.1.3. A csoportos létszámleépítés hátrányos következményeinek enyhítését célzó támogatás

A támogatás feltétele, hogy a munkaadó megkezdte a törvényben előírt konzultációt, és vállalja, hogy az érintett telephelyen a létszámleépítéssel érintett munkavállalók munkába helyezését elősegítő bizottságot (MEB) hoz létre, és működtet. Képzést szervez azokban a szakmákban, ahol van elhelyezkedési lehetőség.

3.2. A foglalkoztatást elősegítő támogatások

3.2.1. Az álláskereső vállalkozóvá válását elősegítő támogatások

Azoknak adhatók, aki legalább három hónapja nyilvántartott álláskeresőnek, aki munkaviszonyon kívüli tevékenységgel gondoskodik önmaga foglalkoztatásáról. A támogatás pályázati úton nyerhető el.

A támogatás lehet:

- legfeljebb hat hónap időtartama, havonta a kötelező legkisebb munkabér összegéig terjedő támogatás,
- 3 millió Ft-ig terjedő tőkejuttatás vissza- vagy vissza nem térítendő formában,

A tőkejuttatás további feltétele, hogy a beruházás költségének legalább 20%-át elérő saját forrás legyen a támogatást igénylő félnél.

3.2.2. A foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatások

Módja ún. bértámogatás. Feltétele, hogy a vállalkozó a létrejött új munkahelyeket hátrányos helyzetű személyekkel töltsse be. Ezzel megelőzi a munkahely elvesztését, ill. a tartós munkanélküliség kialakulását, ezáltal növeli a foglalkoztatást.

Hátrányos helyzetű, aki álláskereső, alapfokú végzettséggel rendelkező 50. életévét betöltött, vagy 25. életévét be nem töltött személy, vagy az a munkavállaló, akit fenyeget

munkahelyének elvesztése, alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik és 50. életévét betöltötte.

3.2.3. A munkahelyteremtés és munkahelymegőrzés támogatása

Új munkahelyek teremtéséhez, a meglévő munkahelyek megtartásához, valamint a munkaerő korszerűsítéséhez fűződő foglalkoztatáspolitikai célok elérésére adható támogatás.

- Munkahelyteremtés támogatása (vissza nem térítendő), adható a regionális beruházási támogatás formájában, és a beruházáshoz kapcsolódó foglalkoztatási támogatásként.
- A munkahelymegőrzés támogatása (vissza nem térítendő), annak a munkaadónak nyújtható, aki működésével összefüggő okból a munkavállaló munkaviszonyát rendes felmondással kívánja vagy kényszerül megszüntetni.

3.2.4. Az alkalmi munkavállalás támogatása

Alkalmi foglalkoztatásnak az minősül, ha a munkáltató ugyanazzal a munkavállalóval naponta legfeljebb öt egymást követő munkanapig, és egy naptári hónapon belül legfeljebb tizenöt naptári napig, vagy egy naptári éven belül legfeljebb kilencven naptári napig létesít munkaviszonyt. Akinek nincs főállású alkalmazottja, csupán egy alkalmi munkavállalót foglalkoztathat.

3.3. Hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatásának támogatása

3.3.1. A START- kártya

A fiatal munkanélküliek foglalkoztatásának támogatására szolgál. A munkaadót különböző járulék-kedvezmények igénybevételére jogosítja fel. Ösztönzi a munkaadókat, hogy a munkahelyeket ezekkel a személyekkel töltsék be, illetve ez a támogatás kompenzálja számukra a hátrányos helyzetűekkel való kiemelt foglalkoztatás terheit.

Kiváltására jogosult, aki:

- 25. életévét (felsőfokú végzettségnél 30) még nem töltötte be,
- tanulmányainak befejezését követően még nem végzett munkát,

- tanulmányait befejezte, vagy megszakította.

START- plusz kártya

A gyermek gondozása mellett munkát keresők és a tartósan álláskereső foglalkoztatásának kedvezménye. A munkáltató a START- kártyánál említett kedvezményeket veheti igénybe.

START- extra kártya

A munkaerő-piacon halmozottan hátrányos helyzetben lévő álláskereső foglalkoztatásának kedvezménye. Kiváltására az jogosult, aki az ötvenedik életévét betöltötte, vagy legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezik.

Az ösztöndíjas foglalkoztatás

A felsőfokú végzettség megszerzését követően egy alkalommal, legalább 9 és legfeljebb 12 hónapos határozott időre lehet létesíteni. Az ösztöndíj mértéke nem lehet alacsonyabb a mindenkor minimálbérnél.

3.4. Második piac típusú támogatások

3.4.1. A közhasznú munkavégzés támogatása

Rövid időre és a non-profit szférában, vagy az infrastruktúra kialakításában teremt munkaalkalmat. Célja a tartós munkanélküliség megszakítása. A támogatás folyamatosan legfeljebb egy évig állapítható meg.

3.4.2. A közmunkaprogramok támogatása

Lényege a munkanélküliség csökkentésére alkalmas fejlesztési, felújítási, valamint elmaradott térségek felzárkóztatását célzó közfeladatok támogatása.

Feltétele, hogy legalább 100 fő többletlétszám foglalkoztatását biztosítsa. 10% önrészt és a támogatás 80%-ának az adott személyek munkabér és közteher-kifizetésére fordítását vállalja.

3.4.3. A munkaerő-piaci programok támogatása

Biztosíthatja azon programok megvalósításának pénzügyi hátterét, amelyek térségi foglalkoztatási célok megvalósítására, munkaerő-piaci folyamatok befolyásolására, a munkaerő-piacon hátrányos helyzetben lévő rétegek foglalkoztatásának elősegítésére irányulnak. Általában egy meghatározott személyi kör, meghatározott térségen belüli, több programelemből álló összetett programot készítenek, esetleg egy hosszabb időszakra. Előnye a komplexitás.⁹

3.4.4 Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökben résztvevők létszáma (KSH)

(éves érintett létszám, fő – annual number of concerned persons)				
Megnevezés Denomination	2007	2008	2009	2010
Munkaerő-piaci képzésben részt vevők létszáma Number of participants in labour market trainings	47 735	80 945	73 279	63 978
Ezen belül: – Within it:				
„Lépj egyet előre!” program keretében képzésben állók in training in the framework of the programme „One Step Ahead”	5 919	23 881	18 804	2 316
munkaviszonyban nem állók képzése training of jobseekers	38 513	53 500	53 591	60 336
munkaviszonyban állók képzése training of employed	3 303	3 564	884	1 326
Közjelleget foglalkoztatás – Public type employment	85 867	81 421	139 350	186 280
Ezen belül: – Within it:				
közhasznú foglalkoztatás employment for public benefit	63 098	63 100	20 507	16 872
közcéltű foglalkoztatás public purpose employment	–	–	103 247	137 880
közmunka – public work	22 769	18 321	15 596	31 528
Bérellegű támogatás Wage subsidy	44 513	62 199	71 462	109 509
Ezen belül: – Within it:				
bér-, és bérköltségtámogatás ^{a)} wage subsidy and wage cost support ^{a)}	43 073	52 668	42 365	59 502
START Plusz, START Extra kártya Start Plus and Start Extra	1 012	8 930	28 036	48 970
távmunka – telework	428	601	1 061	1 037
Munkahelyteremtő beruházás ^{b)} Job creating investment ^{b)}	1 875	5 388	2 675	11 807
Álláskereső vállalkozóvá válásának támogatása ^{c)} Support for jobseekers to become a sole proprietor ^{c)}	4 861	7 126	6 605	9 988
Egyéb eszköz ^{d)} Other instruments ^{d)}	6 304	5 250	81 762	17 625
Ezen belül: – Within it:				
mobilitási támogatás mobility support	2 461	2 210	1 293	1 978
munkahelymegőrzés támogatása support to keep the original staff number	3 843	3 040	80 469	15 647
Összesen – Total	191 155	242 329	375 133	399 187

A fenti táblázatból jól látható, hogy a munkaerő-piaci képzésben részt vevők száma, hogyan alakult 2007-2010 között. 2010-ben 2008-as adatokhoz képest 16 967 fővel kevesebb álláskereső végzett el munkaerő-piaci képzést, míg a 2009-es adatokhoz képest

9301 fővel kevesebb. A 2010-ben 1326 fő volt munkaviszonyban a képzés ideje alatt. A Sárbogárdi Kirendeltségen is érezhető ez a hatalmas változás, ahogy Simon Miklós kirendeltség-vezető elmondta, 2011 előtt évi 400-500 főt tudtak képzésre küldeni, azonban mióta konkrét munkáltatói igény kell egy tanfolyam elindításához ez a szám nem éri el az évi 100 főt sem.

A munkahelyteremtő beruházások száma viszont biztatóan alakult ebben az időszakban, hiszen míg 2009-ben 2675 fő volt érintett az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök ezen formájában, addig 2010-ben ez a szám szinte ötszörösére emelkedett (11807).

4.Kutatások, eredmények

2012 év eleje óta járok a Fejér Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ Sárbogárdi Kirendeltségére, hogy a munkaerő-piaci képzésekről informálódjak, hiszen ebből a témából adtam elő a májusi Tehetségeknap, írom a TDK dolgozatomat és terveim szerint a szakdolgozatomat is. Emiatt a 75 órás szakmai gyakorlatomat is ott töltöttem. Már tavasszal világossá vált számomra, hogy sok minden változott a munkaügyi központban, mióta én munkanélküli voltam (2007). Míg én olyan szerencsés voltam, hogy munkanélküliségem ideje alatt bekerültem és sikeresen elvégeztem egy 4 hónapos, angol középfokú C típusú nyelvvizsgára felkészítő tanfolyamot, ma már szinte csak olyan képzést támogat a munkaügyi központ, amely mögött konkrét munkáltatói igény van. A képzési támogatás összege is lényegesen kevesebb, mint 2007-ben. De a tanfolyam ideje alatt a regisztrált álláskereső társadalom biztosítását fizetik, a lakhely és a képzőközpont között 90 százalékos utazási kedvezményt kap, és a minimálbér bizonyos százalékát havonta utalják számlájára.

4.1.Tanfolyamra jelentkezők jellemzői

A mostani képzések a TÁMOP 1.1.2 projekt keretében kerülnek megszervezésre. A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat honlapján az alábbi tájékoztató olvasható erről a projektről:

„A TÁMOP 1.1.2 projekt célja: A program célja a hátrányos helyzetű álláskereső munkaerőpiacra való belépésének segítése, komplex, személyre szabott, a helyi munkaerő-piaci lehetőségekhez és igényekhez igazodó szolgáltatásokkal és támogatásokkal.

TÁMOP 1.1.2 projekt célcsoportjaiba az alábbi nyilvántartott álláskeresőkhöz tartozhatnak:

- a legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők,
- a pályakezdő álláskeresőkhöz, illetve a 25. életévüket be nem töltött álláskeresőkhöz,
- az 50. életévüket betöltött álláskeresőkhöz
- akik a programba való belépést megelőző 12 hónapon belül gyermekgondozási segélyben, terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási díjban részesültek vagy jelenleg is részesülnek,
- a foglalkoztatást helyettesítő támogatásra jogosultak,
- a tartós munkanélküliek, a tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek.

TÁMOP 1.1.2 projekt elemei:

A munkaügyi központ az általa alkalmazott programelemeket a saját térségi programtervében tervezi meg. Minden résztvevővel – vele közösen – egyéni programtervet készítenek, amelynek során személyre szabottan választják meg az egyes programelemeket és határozzák meg azok sorrendjét az alábbiak közül:

- Képzési költség támogatása
- Képzés ideje alatti keresetpótló juttatás
- Képzéshez kapcsolódó helyi, helyközi utazás költség támogatása
- Képzéshez kapcsolódó szállásköltség támogatása
- Képzéshez kapcsolódó étkezési költség támogatása
- Képzés ideje alatt igénybevett gyermekfelügyelet költségeinek támogatása
- Képzés ideje alatt a hozzátartozó gondozásával járó költségek támogatása
- Foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatás
- Bérköltség támogatás
- Munkába járáshoz kapcsolódó helyi, helyközi utazás költségeinek megtérítése
- Munkába járáshoz kapcsolódó csoportos személyszállítás támogatása
- Vállalkozóvá válás támogatása
- Szolgáltatás (például munkaerő-piaci és foglalkozási információ nyújtása, munkatanácsadás, pályatanácsadás, álláskereső tanácsadás, rehabilitációs tanácsadás, pszichológiai tanácsadás, mentori segítségnyújtás) díjának megtérítése
- Szolgáltatás ideje alatti keresetpótló juttatás

- Szolgáltatás igénybevételéhez kapcsolódó helyi és helyközi utazás költségeinek támogatása
- Szolgáltatásban való részvétel idejére igénybe vett gyermekfelügyelet költségeinek támogatása
- Szolgáltatásban való részvétel idejére a hozzátartozó gondozásával járó költségek támogatása
- Foglalkozás-egészségügyi vizsgálat költségeinek megtérítése
- Képzéssel kapcsolatos alkalmassági vizsgálat költségének megtérítése

A TÁMOP 1.1.2 projekt elvárt eredményei (a 2011. és 2015. év között megvalósuló projekt-időszakban):

- Programba bevont személyek száma legalább a 90 000 főt érje el.
- Képzésben résztvevők száma legalább a 47 440 főt érje el.
- Képzést sikeresen befejezők száma legalább a 43 070 főt érje el.
- Egyéni programot sikeresen befejezők létszáma legalább a 72 000 főt érje el.
- Az egyéni program befejezése utáni 180. napon foglalkoztatottak száma legalább a 25 920 főt érje el.

A projektben részt venni kívánó álláskereső, illetve az őket foglalkoztatni kívánó munkaadók a munkaügyi kirendeltségek munkatársainál érdeklőhetnek a támogatási lehetőségek iránt.”¹⁰

Ennek tükrében 2012 első negyedében a Sárbogárdi Kirendeltség szervezésében 3 tanfolyam valósult meg illetve 3 tanfolyamra kerültek be a kirendeltségen regisztrált álláskereső. Gumiabroncsgyártó (HANKOOK, Dunaújváros), haltenyésztő (Aranypony Zrt., Rétimajor), könnyűgépkészítő képzéseken összesen 24 fő vett részt.

A kirendeltségen nyilvántartottak főbb jellemzői, a KSH 2012. márciusi adatai szerint:

Álláskeresők száma Fejér megyében	22 958 fő
Álláskeresők száma a kirendeltségen	2028 fő
Iskolai végzettség szerint	
8 általánost végzett	962 fő
Főiskola, egyetem	45 fő
Állománycsoport szerint	
Szakmunkás	706 fő
Betanított munkás	653 fő
Segédmunkás	448 fő
Korcsoport szerint	
19 évesnél fiatalabb	36 fő
45-54 éves	485 fő
Nyilvántartásban töltött idő szerint	
Legfeljebb 6 hónap	895 fő
24 hónapnál több	264 fő

1. ábra

A pályakezdők száma 201 fő, többségük (70 fő) végzett 8 általánost. Közülük 111 nő. A legtöbben 20-24 évesek (154 fő). Biztató adat, hogy csupán 9 fő az, aki több mint 2 éve álláskereső. 103 fő pedig legfeljebb 6 hónapja.

Az álláskeresők ellátásának jellemzői

Álláskeresési járadékra jogosult 251 fő. Álláskeresési segélyt 39 fő kap. 2 fő részesül rendszeres szociális segélyben. 700-an kapnak foglalkoztatás helyettesítő támogatást. 1036 fő pedig nem jogosult ellátásra.

Bejelentett munkalehetőségek jellemzői

Újonnan bejelentett álláshelyek száma: 247. Általános iskolai végzettség szükséges 212-höz. Szakiskolai háromhoz. Szakmunkásképző 27-hez. Egy-egy állás betöltéséhez gimnáziumi, szakközépiskolai, technikum végzettség kell.

Ősszel induló tanfolyamokra jelentkezők megoszlása kor, nem, iskolai végzettség szerint

A kirendeltségen töltött 75 órás gyakorlatomat augusztus végén kezdtem. Rengetegen érdeklődtek már akkor is, hogy mikor, milyen tanfolyam fog indulni. Konkrét információkkal csak augusztus 28. után tudtunk szolgálni az álláskeresőknél, viszont akkor már biztató híreink voltak. Augusztus 28.-án derült ki, hogy összesen 17 tanfolyamot terveznek, szeptember- októberi kezdettel. Ezek a következők: ECDL Start (1,6 hónap), gerontológiai gondozó (12 hónap), angol KER B1 (4 hónap), bolti pénztáros (1,8 hónap), gyorséttermi-és ételeladó + angol nyelv (6,5 hónap), tehergépkocsi- vezetői alapképesítés (1 hónap), német KER B1 (4 hónap), fogyóelektródás védőgázos ívhegesztő (5,5 hónap), volfrámelektródás védőgázos ívhegesztő (5,5 hónap), motorfűrész-kezelő (3 hónap), hulladékfelvásárló (3 hónap), szállodai szobaasszony + angol nyelv (2,5 hónap), parkgondozó+ motoros fűkasza-kezelő (2,5 hónap), pék (7 hónap), tisztítás-technológiai szakmunkás (3 hónap), betanított vasbetonszerelő (2,5 hónap), Hankook (4 hónap). Egy fő 2 tanfolyamra is jelentkezhetett. A személyesen érdeklődőknek „szórólapokat” adtunk, melyen szerepelt a tanfolyam megnevezése, a képző intézmény, képzés időtartama, helyszíne, belépési korlát (milyen végzettség szükséges a tanfolyam elvégzéséhez), és a várható kezdési időpont. A következő képző intézmények adnak helyet a tanfolyamoknak: Albasoft Training Kft., Bildung Nyelviskola Bt., KISOSZ Székesfehérvár, KIT Kft., Mobilitás- Dinamika Kft., Okto Plusz Bt., SZTÁV Zrt., TKKI Székesfehérvár, Hankook.

Mivel augusztus 30.-ig viszonylag sokan jelentkeztek a tanfolyamokra, ezért készítettem egy kis kimutatást. (2. ábra)

Kitöltő	Életkora	Neme	Iskolai végzettsége	tanfolyam1	tanfolyam2
1	52	nő	szakmunkás	angol KER B1	német KER B1
2	38	férfi	szakmunkás	angol KER B1	
3	25	férfi	diploma	gerontológiai gondozó	Hankook
4	47	férfi	szakmunkás	gyorséttermi- és ételeladó + angol nyelv	
5	19	nő	8 ált.	gyorséttermi- és ételeladó + angol nyelv	bolti pénztáros
6	21	nő	8 ált.	gyorséttermi- és ételeladó + angol nyelv	
7	24	férfi	8 ált.	gyorséttermi- és ételeladó + angol nyelv	
8	22	nő	érettségi, OKJ	gyorséttermi- és ételeladó + angol nyelv	bolti pénztáros
9	21	nő	érettségi + logisztikai üi.	bolti pénztáros	
10	21	férfi	érettségi	Hankook	
11	19	férfi	érettségi	Hankook	
12	25	férfi	technikusi	ECDL Start	
13	22	nő	8 ált.	szállodai szobaasszony + angol nyelv	
14	20	nő	szakmunkás	német KER B1	
15	22	nő	8 ált.	bolti pénztáros	pék
16	30	férfi	szakmunkás	pék	parkgondozó
17	33	férfi	8 ált.	volfrámelektrodás védőgáz ívhegesztő	
18	29	férfi	8 ált. + vagyonőr	volfrámelektrodás védőgáz ívhegesztő	fogyóelektrodás védőgáz ívhegesztő

2. ábra

Három nap alatt 18 fő jelentkezett képzésekre. A jelentkezők átlag életkora 27 év. Legidősebb jelentkező 52 éves, a legfiatalabb 19 éves. A nemek eloszlása szinte egyenlő (8 nő, 10 férfi). Végzettségük szerint legtöbben csupán 8 általánossal rendelkeznek, az ő átlag életkoruk 24 év. Szakmunkás bizonyítványa pedig 5 főnek van. Diplomával pedig csak egy fő rendelkezik, ami akár biztató adat is lehetne, ha nem 18 jelentkező közül került volna ki. De a KSH adatait nézve a diplomások még mindig lényegesen jobb esélyekkel indulnak a munkaerőpiacon, mint szakképzetlen (8 általánost, és gimnáziumot végzett) társaik. 2011-ben álláskereső diplomások száma kb. 30 ezer volt, míg a szakképzetleneké 276 ezer. A „legnépszerűbb” tanfolyamok a gyorséttermi eladó, és a bolti eladó volt. A Hankook most csak 25 éven aluli férfiakat keresett, pedig arra többen is jelentkeztek volna. Legutóbbi kirendeltségen tett látogatásomkor (szept.20.)érdeklődéseimre elmondták, hogy egy kivétellel (ECDL) már mindegyik tanfolyam elindult, de egy későbbi időponttal ugyan, de azt a képzést is megtartják.

4.2.Kérdőíves kutatás a sárbogárdi kirendeltségen

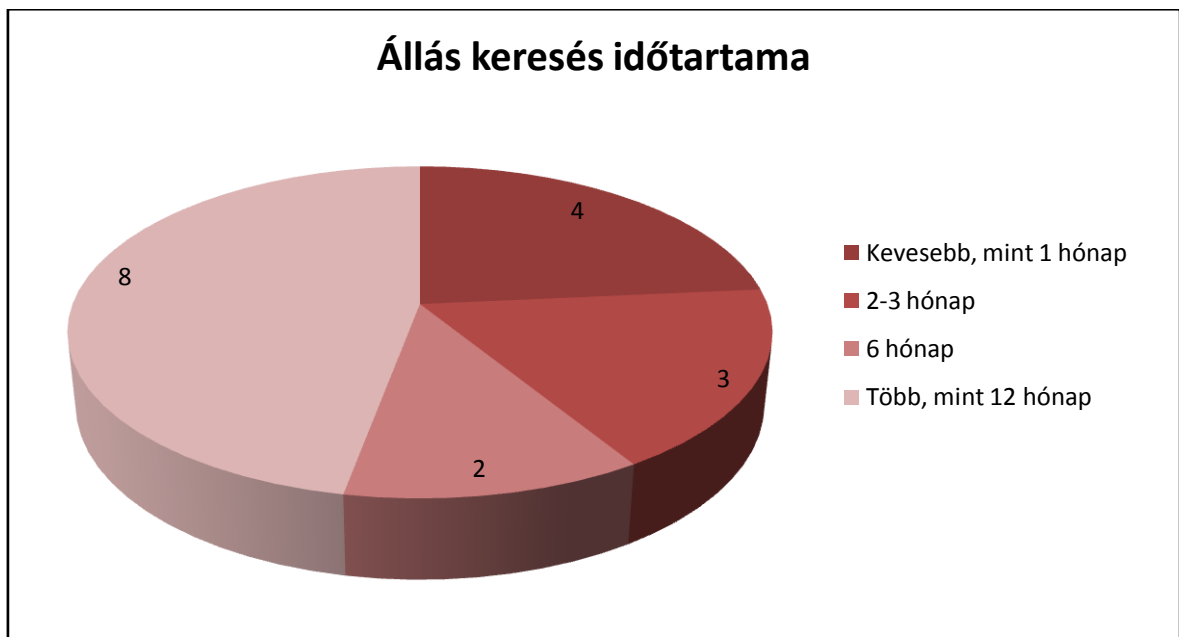
Kérdőívem összesen 33 kérdésből áll. Tartalmaz nyitott és zárt kérdéseket is, valamint skálákat is.

Kutatásomat október 12.-én kezdtem. Ezen a napon 16 fő töltötte ki a kérdőíveimet, melyekből 10 kérdőív volt felhasználható. Eddig összesen 19 értékelhető kérdőív áll rendelkezésemre. A kirendeltség dolgozói ugyan elmondták, hogy mire számítsak az ügyfelektől, azonban személyesen tapasztalni mégis megdöbbentő és lehangoló volt két okból is. Mivel elég sokszor töltet ki a kirendeltség is központi kérdőíveket, így sokan élből elutasították a kérdőív kitöltését. A másik megdöbbentő tény az analfabéták, ill. funkcionális analfabéták száma. Két fő mondta, hogy ő nem tudja kitölteni. Természetesen felajánlottam, hogy együtt kitöltjük, felolvasom a kérdéseket, azonban őket nem tudtam meggyőzni. A funkcionális analfabéták problémájával pedig a kérdőívek értékelésénél találkoztam. A legtöbb értékelhetetlen kérdőív a kérdések félreértéséből ill. meg nem értéséből adódtak.

A 19 kitöltő nemek szerinti megoszlása a következő: 14 nő, 5 férfi. Átlagéletkoruk 29,7 év. 7 fő él közülük városban, míg 12 faluban. Iskolai végzettségüket tekintve hat kitöltő 8 általánost, nyolc szakmunkást, végzett. Ketten rendelkeznek érettségi bizonyítvánnyal. Érettségit követő (felsőfokra nem akkreditált), felsőfokú szakképzést, valamint főiskolát 1-1 fő végzett. Egy háztartásban átlagban 3,8 fő lakik, míg a munkanélküliek száma egy

háztartásban 1,2. A válaszadók az alábbi 8 területen dolgoztak: építőipar-ingatlan, fuvarozás- áruszállítás-logisztika, értékesítés-kereskedelem, gyártás-termelés, vendéglátás, alkalmi-időszakos munka (2), szakmunka-fizikai munka (3), adminisztráció. Legtöbben (8 fő) gyártás és termelése területen dolgozott. A legtöbb operátorként tudnak elhelyezkedni, sokan járnak a környező települések nagyobb gyáraiba, mivel azonban határozott idejű szerződést kapnak, gyakran 2 ill. 3 hónap után elbocsátják őket. A második legtöbb esetben bejelölt terület a vendéglátás.

A kitöltők közül csak egy válaszolta azt, hogy jelenleg nem keres munkát. Ő 62 éves nő, aki már több éve regisztrált a munkaügyi kirendeltségen, 2013 januárjától nyugdíjas lesz. 4 fő keres kevesebb, mint egy hónapja, 3 fő 2-3 hónapja, ketten 6 hónapja, és a legtöbb válaszadó (8) több mint egy éve keres állást. (3. ábra)



3. ábra

Az álláskeresés módjára irányuló kérdésre adott válaszok a következőképp alakultak: felkeresi a lakóhelyéhez tartozó munkaügyi központot (9), álláshirdetést figyel vagy ad fel (8), rokonai, barátai, ismerősei révén keres (5), személyesen ill. levélben keresi fel a munkáltatókat (11), interneten(8), egyéb módon (2).

Munkatapasztalata 7 főnek nincs, az ő átlag életkoruk 28 év. Ketten közülük 8 általánossal rendelkeznek, hárman szakmunkásképzőt végeztek, egy érettségit, egy pedig jelenleg

tanul, és felsőfokú szakképzettséggel rendelkezik. Tehát nem pályakezddőkről van szó. Képzettségük alacsony.

Mindegyikük regisztráltatta magát a kirendeltségen, azonban a következő kérdésre – miszerint ajánlott-e nekik munkát a munkaügyi hivatal – adott válaszuk igen elkeserítő. Csupán 2 álláskereső válaszolta azt, hogy igen, és dolgozott is ott. Egy főnek ajánlottak ugyan, de nem ő kapta meg az állást. Egy fő nem tudta elfogadni az ajánlott munkát, viszont ő az okát nem írta le. 15 fő válaszolta azt, hogy munkanélkülisége ideje alatt nem ajánlottak neki egyetlen állást sem. Pedig közülük öten, több mint egy éve munkát keresnek, hárman pedig több mint 24 hónapja regisztráltatták magukat. (4. ábra)

Kérdésemre a Sárobozvárdi Kirendeltség információs pultjában dolgozó Rudniczai Tímea elmondta, viszonylag sok munkáltató jelzi feléjük, hogy tudnának embereket foglalkoztatni, de sajnos itt is megjelenik a munkaerő-kereslet és kínálat közti szakadék. Az álláskeresők végzettsége nem megfelelő az üres helyek betöltésére. Mégis nagyon elkeserítő, hogy a munkaügyi hivatal nem tud semmiféle állást ajánlani évek alatt sem. Már említettem, hogy én másfél évig voltam munkanélküli, de ez idő alatt nekem sem tudtak semmiféle munkát ajánlani, pedig gimnáziumi érettségivel, és szakmával is rendelkezem. Az álláskeresők ezektől a szervezetektől várják a segítséget, főleg az alacsonyabb végzettségűek, vagy hátrányos helyzetűek, akiknek nincs internet hozzáférésük sem, így a munkakeresés még nehezebb, hiszen már a napi lapok is egyre kevesebb álláshirdetést tartalmaznak. Az analfabéták pedig abszolút esélytelenek a munkaerő-piacon, ha nem kapnak megfelelő segítséget.



4. ábra

18 kitöltő részesült valamilyen ellátásban. Álláskeresői segélyben 4, Álláskeresői járadékban 4, szociális segélyben 8, képzési támogatásban 2 fő részesül ill. részesült.

Csupán hatan vettek részt a munkaügyi központ által szervezett tanfolyamon. Sajnos a tanfolyamot végzettek után-követése nehézkes, valamint nekem nem is adhatja meg a kirendeltség az álláskeresők adatait. Így elég nehéz az adatgyűjtés. Azok közül, akik nem végeztek el ilyen tanfolyamot, kilencen válaszolták, hogy szívesen részt vennének munkaerő-piaci képzésen. Mindössze 1 fő válaszolt nemmel, 3 voltak bizonytalanok. A hat tanfolyamot végzett válaszadó az alábbi képesítéseket szerezte: bolti eladó (2), német alapfokú nyelvvizsga, angol középfokú c nyelvvizsga, roma közösség-fejlesztő asszisztens, GKI (Európai Unió's tehergépkocsi-vezetői engedély). A tanfolyamok hossza változó, a képzések különbözőségéből adódóan. A tehergépkocsi vezetői tanfolyam egy hónapos volt, a bolti eladó 3 hónapos, a nyelvi képzés 4 hónapos. A csoportok átlagosan 16 főből álltak, és többnyire a csoport nagy része sikeresen elvégezte a képzést. Az egyik bolti eladói tanfolyamnál viszont 20 résztvevő közül csak 8-nak sikerült a vizsgája. Egyik tanfolyam sem volt a kitöltők lakóhelyén. A tanfolyamok általában Dunaújvárosban, vagy Székesfehérváron a (jelenlegi nevén) Türr István Képző és Kutató Intézetben (TKKI) tartják. 2 válaszadónak okozott nehézséget a bejárás a közlekedés miatt. A most ősszel induló Hankookos tanfolyamra sem tudott minden bekerülő eljárni, mert a tömegközlekedés finoman kifejezve nehézkes. Sikerült-e elhelyezkedni a képzettséggel

kérdésre a többség (5 fő) válaszolt nemmel, de a két nyelvvizsgát szerző kitöltő megjegyzésben leírta, hogy a diplomához nagy segítség volt a nyelvismeretről szóló bizonyítvány. A tanfolyamok hasznosságát átlagosan 4-esre értékelték, ami az előző kérdésre adott válaszokat tekintve meglepő eredmény. A roma közösségfejlesztő asszisztensi tanfolyamot végzett válaszadó mindössze kettesre pontozta a hasznosságot, pedig ő volt az egyetlen, aki el tudott helyezkedni ezzel a bizonyítvánnyal. Engem meglepett, hogy ezzel a végzettséggel sem lehet jelenleg elhelyezkedni, hiszen rengeteg integrációs és egyéb segítő program szól a romáknak, megdöbbentő, hogy ez a bizonyítvány is tulajdonképpen használhatatlan. Az érettségivel rendelkező bolti eladó hármasra minősítette a képzés hasznosságát, a tanárok felkészültségét mindössze kettesre. Ez egyébként a válaszadók közül adott legalacsonyabb érték. Átlagban a tanárok felkészültsége 4,17 értéket kapott. Ez természetesen mindenkinek a szubjektív értékelésén múlik. De kíváncsi voltam, hogy a különböző végzettségűek miként vélekednek a tanfolyam tanáiról, és természetesen nagyon fontos a tanár szerepe egy tanfolyam sikere elvégzésében. Ugyanúgy, ahogy a középiskolás, a felnőtt tanuló motiváltsága is függ attól, mennyire szimpatikus számára a tanár, akivel nap mint nap találkozik. Lelkileg 15 kitöltőt viselt meg a munkanélküliség, ebből 12 nő. Messzemenő következtetéseket azonban ebből sem lehet levonni, hiszen összesen csak 5 férfi töltötte ki a kérdőívet. Milyen módon és mértékben viselte meg a munkanélküliség az alábbi válaszok születtek (szó szerint idézem): „Nagyon nehéz elviselni, hogy az embert nem veszik fel sehova. Az önbecsülésem jelentősen romlott.” „Nagyon rossz, hogy nem tudok a családomnak pénzügyileg segíteni.” „Hátrány a mindennapi megélhetés és gyermeknevelés szempontjából.” „Anyagi módon nagyon megvisel. Idegileg teljesen kivagyok.” „Elvesztettem a családom.” „Pénznélküliség hiánya.” „Munkával lehetne hitelt felvenni saját lakáshoz, ami jó lenne.” „Nincs ellátás, jövedelem, a kevés a férjem jövedelme is, a kiadás pedig sok.” „Nem tudok dolgozni, pedig szeretek.” „Nagyon megviselt, hogy a családom anyagi segítségére szorultam, az önértékelésem nagyon romlott abban időszakban. Sok csalódást ért, amikor elutasítottak, vagy válaszra sem méltattak.” Több kutatást is végeztek, hogy a munkanélküliség milyen hatással van a lélekre. „Semmi nem rombolja annyira az ember testét, mint a tartós tétlenség”. írta Arisztotelész. Már ő is felismerte, hogy a semmittevés a testre is rossz hatással van. A munkanélküliség pszichés következményei a következők. Az álláskeresők negatívabban értékelik a jövőt. Önértékelésük csökken, akiknek magasabb, azok általában jobban viselik a munkanélküliséget. És nagy problémát jelent körükben a depresszió. Az álláskeresők

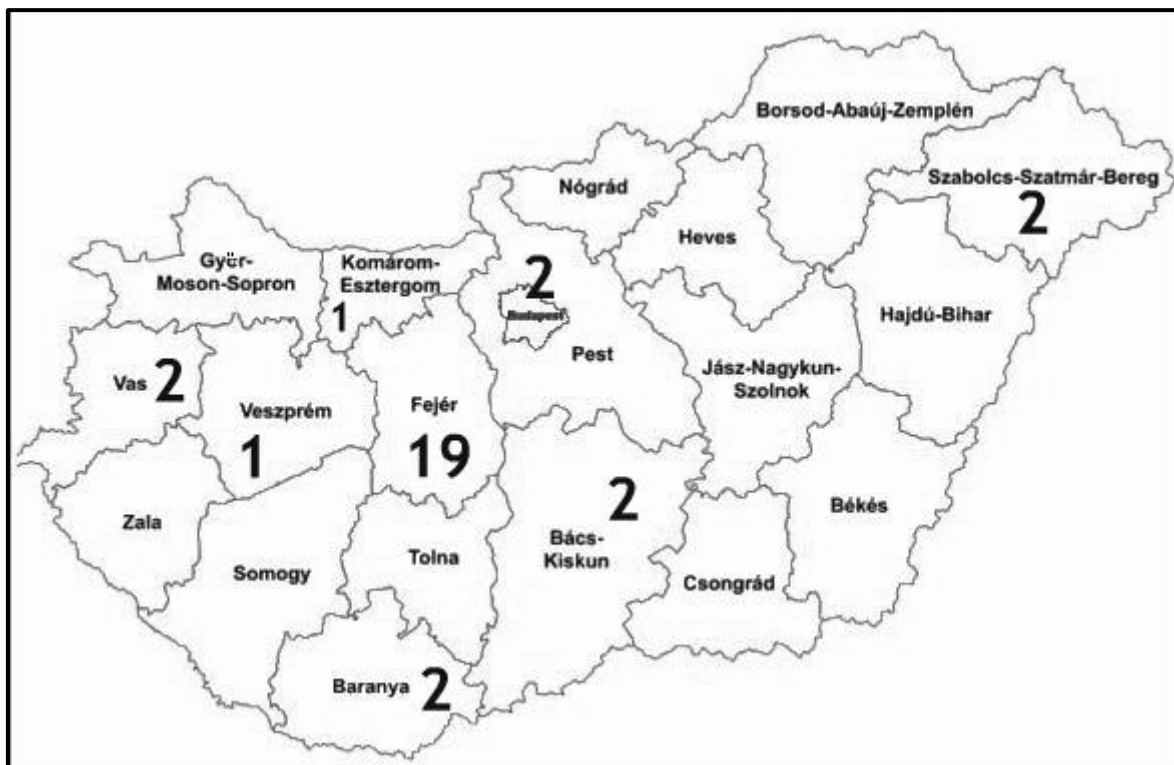
szomatizáció, depresszió és a szorongás szintje lényegesen magasabb, mint az aktív dolgozóké. A tartósan munkanélküliek többször keresik fel orvosukat. A női nem, az idősebb életkor és a munkanélküli epizódok többszöri ismétlődése szignifikánsan növeli a depresszió kialakulását, ugyanakkor a magasabb iskolai végzettség és a nagyobb jövedelem csökkenti a kockázatot (Stankunas, Kalediene, Starkuviene és Kapustinskiene, 2006). Munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű fiatalok életminőségét vizsgálva kiderült, hogy ezen fiatalok egészségi állapot mutatói (tünetek, panaszok, betegségek előfordulása) alig térnek el a foglalkoztatott fiatalokétól. Lényeges különbség a közérzetet tükröző általános egészségi állapot megítélésében és a pszichés kondícióban mutatkozott. A hátrányos helyzetű fiatalok hajlamosabbak a depresszióra, nehéz élethelyzetben többet foglalkoznak az öngyilkosság gondolatával és kísérelnek meg öngyilkosságot. Jövőképüket jobban jellemzi a reménytelenség, állapotukat nagyobb fokú pszichés labilitás jellemzi. (Susánszky, Szántó és Stauder, 2008) Anyagilag 14 válaszadót viselt meg nagy mértékben a munkanélküliség, csupán egy fő válaszolta, hogy anyagi helyzete nem változott.

A munkanélküliség pszichoszociális vonulatának kutatása több okból is hasznos lehet. Ha megtaláljuk azokat a pontokat a személyiségben, amelyek védőfaktort jelentenek a munkanélküliséggel való megküzdés szempontjából, illetve ha az embereknek ismereteik vannak a munkanélküliség társadalmi, politikai pszichológiai hátteréről, jobban fel tudnak rá készülni, s talán kevesebb megrázkódtatás éri emiatt őket.

4.3. Online kutatás

Az online-kerdoiv.com segítségével készítettem internetes kérdőívem. Anyagi okok miatt csak október 25.-én sikerült elindítani a kutatást. 32 kérdésből áll, ebből 7 demográfiai adatokra irányuló kérdés. Mivel a célcsoportom elég speciálisra sikerült, így sajnos itt is mindössze 33 kitöltőm van, ebből 11-en vettek részt munkaügyi központ által szervezett képzésen.

Ebben a kutatásban azt is megkérdeztem, hogy melyik megyében lakik a kitöltő. A válaszokat az alábbi térképen jelöltem, a számok a kitöltők számát jelölik.



Nemek aránya a következő: 6 férfi, 27 nő. Átlagéletkoruk 28 év.

Munkanélküliek 27-en voltak. A kérdőívem megosztásánál mindenkit megkértem, hogy lehetőleg abban az esetben töltsék ki, ha már voltak munkanélküliek. 25 fő regisztráltatta magát álláskeresőként. A szám nem meglepő, hiszen a támogatások, járadékok folyósítása e nélkül nem történhet meg, és tanfolyamot is csak regisztráltként végezhetnek. 18 álláskeresőnek sohasem ajánlott állást a kirendeltség. Ez a szám hasonlóan magas a papír alapú kérdőíveknel kapott eredményekhez. Hárman nem kapták meg az ajánlott munkát. Egy fő pedig gépkocsi hiánya miatt nem tudta elvállalni a munkát.

Részesültek-e valamilyen ellátásban kérdésre adott válaszok eloszlása:



5. ábra

Munkanélküliség időtartamára vonatkozóan ebben a kutatásban kicsit biztatóbb eredményeket kaptam: 23 válaszadóból 9 fő kevesebb mint 6 hónapot volt munkanélküli. Csak ketten voltak 24 hónapnál tovább állás nélkül. És egy válaszadó leírta, hogy több alkalommal, összesen 4 évet volt álláskereső. 2012 első felére vonatkozó KSH adatok szerint a munkanélküliség átlagos időtartama 17,4 hónap volt.

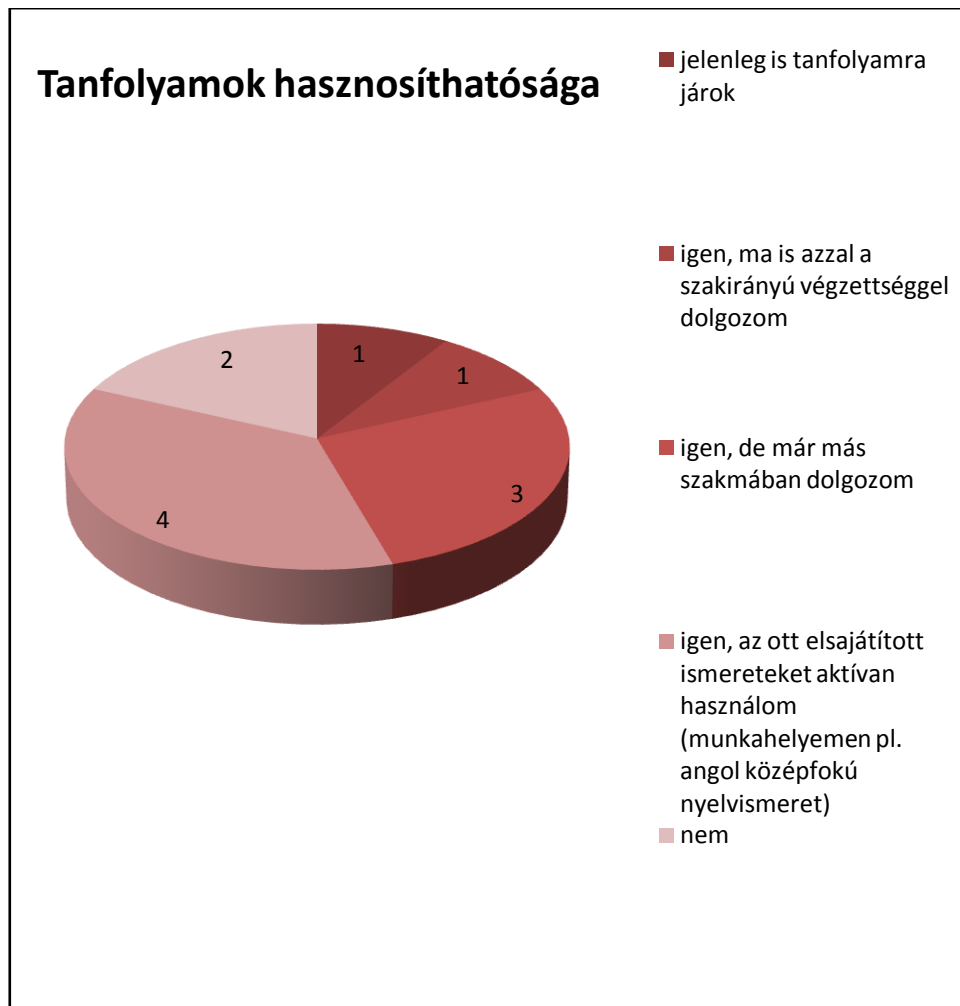
11 fő vett részt képzésen, ebből egy több képzésen is. 14 kitöltő nem végzett még el ilyen tanfolyamot, közülük 10-en válaszolták, hogy szívesen elvégeznének munkaügyi központ által szervezett tanfolyamot. Ez azt mutatja, hogy a többség nem zárkózik el az új ismeretek megszerzésétől, szívesen tanulna az idősebb korosztály is, ha azzal munkát szerezhetne. És az sem elhanyagolható, hogy jó, ha legalább tanfolyamra el tud járni az ember munkanélkülisége ideje alatt, hiszen addig is hasznosan tölti az idejét. Ez látható, egy kitöltő válaszaiból is, amit lejjebb idéztem.

Az online kérdőívet kitöltők az alábbi tanfolyamokat végezték el:

- OKJ Keverékkészítő- és gumiabroncsgyártó
- C+ GKI vezetői engedély
- OKJ-s bolti pénztáros, eladó
- "T" kategóriás vezetői engedély

- Német középfokú nyelvvizsga (1)
- Angol középfokú C nyelvvizsga (2)
- OKJ Számítástechnikai Szoftverüzemeltető (2)
- Nyelvvizsga (2)

Arra a kérdésre kapott válaszok (11), mely szerint tudták-e hasznosítani a tanfolyamon szerzett végzettséget, a következőképp alakultak:



6. ábra

Megkérdeztem azt is, hogy körülbelül mekkora csoportokban folytak a képzések. Átlagosan 15-20 fő volt a válasz. És kijelenthető, hogy általában a résztvevők többsége vizsgázott le sikeresen.

A tanfolyamon megszerzett ismereteket mindössze két fő nem tudta hasznosítani. A többiek valamilyen módon profitáltak a megszerzett tudásból. Négyen aktívan használják azt a képzettséget, amit ott kaptak. Tehát az online kutatásom alapján a hipotézisem igaznak bizonyult, hasznosan, használhatóak a munkaügyi központok által szervezett

munkaerő-piaci képzések. Azonban ezek az adatok nem reprezentatívak, hiszen nagyon csekély a kitöltők száma, ami remélem a jövőben pozitív irányba fog változni.

A tanárok felkészültségét a legtöbben (8) ötösre ill. négyesre értékelték.

9 fő válaszolta azt, hogy megviselte a munkanélküliség lelkileg. Arra, hogy lelkileg milyen módon és mértékben viselte meg a munkanélküliség kérdésre az online kérdőívben több, részletesebb válasz érkezett, mint a papír alapú kérdőívénél. Ezek a következők:

- „Bizonytalanság, feleslegesség érzése, önbecsülés csökkenése, anyagi csőd, a tartalékok felélése.”
- „Anyagi bizonytalanság.”
- „Tehetetlenség érzése, az eltartottság nehezen viselése.”
- „Feleslegesség érzése, önértékelés csökkenése.”
- „Anyagi kiszolgáltatottság. úgy éreztem terhére vagyok a családomnak. sorozatosan kudarcok értek, átverték az állást meghirdetőket, kihasználták. ígérgettek, de nem tartottak meg semmit. az önértékelésem kb. 0 lett. Borzalmas időszak volt, az a 1,5 év. A munkaügyi központ sosem ajánlott semmilyen állást. De a tanfolyam miatt hálás vagyok. Az nagyon hasznos volt.”
- „Anyagilag és lelkileg látványosan megviselt. Amikor tudod magadról, hogy mennyi fajta munkakört el tudnál látni, de esélyed sincs mindezt bizonyítani, más meg a (csúnyaszó)ért minimálbéren felüli fizetést kap és sajnálatja magát, az meglehetősen bicskanyitogató érzés.”
- „Többször voltam már munkanélküli. Az visel meg leginkább, hogy 35 évesen még mindig előfordul, hogy a szüleim segítségére szorulok, ahelyett, hogy én támogatnám őket anyagilag. Másodsorban, amikor az ember elveszíti az állását mindig felmerül, hogy nem volt képes teljesíteni az adott munkahely elvárásait. Én létszámleépítés keretében lettem munkanélküli, jó szakembernek tartom magam, valamiért mégis rám esett a választás. És lelkileg nagyon megterhelő, ha az embernek azt mondják, hogy nem kellesz, nem vagy nekünk elég jó.”
- „Szörnyű érzés munkanélkülinek lenni, olyan mintha Én már nem is számítanék....De a legszörnyűbb, hogy rengeteg helyre pályázok, és semmi sem sikerül. Gyűlöltem így élni....csak a tanfolyamok tartották bennem a lelket és az az érzés, hogy ha sikerrel elvégzem, könnyebb lesz munkát találni.....Még a legnagyobb ellenségemnek sem kívánnám, a munkanélküliséget....de egyes

politikusok kipróbálhatnák.....milyen az amikor azon gondolkozol, holnap lesz-e ételem.....stb. Soha többé nem szeretnék munkanélküli lenni.....”

- „A feleslegesség érzése, szembesülni azzal, hogy már öreg vagy, és nem kellesz sehova.”

9 főt viselt meg jelentős mértékben anyagilag a munkanélküliség, ami teljesen érthető, nem meglepő válasz, hiszen a mai gazdasági helyzetben akkor is nehéz boldogulni, befizetni a számlákat, ha egy családban mind a két fő rendelkezik jövedelemmel. A munka elvesztése sok esetben anyagi csőddel jár, ahonnan nagyon nehéz újra talpra állni.

Az online kérdőívem végén lehetőséget adtam a kitöltőknek a témával kapcsolatos megjegyzés közzétételére. Itt az alábbi válaszok születtek:

- „A tanfolyammal kapcsolatos kérdéshez fűzném hozzá, hogy akkor még Csongrád megyében, egy kisvárosban éltem, és ott helyben volt a tanfolyam, még 1995/96-os tanévben. Azóta többször voltam munkanélküli, de nem ajánlottak sem tanfolyamot, sem munkát.”
- „Három képzésben is részt vettem....először ECDL tanfolyamon, majd később angol alapfokún és középfokún.....Nagyon szerettem mind a hármat. Sorstársak között voltam, és lelket vert belém.....Nagyon jó Tanáraink voltak, akiknek hálás vagyok:-).....Nagyon jó tapasztalataim vannak, és szerintem a társaimnak is akik Velem, együtt tanultak.....”
- „A közcélú foglalkoztatás kimaradt a felsorolásból. Jelenleg ezen a programon keresztül dolgozom, azonban nem a munkaügyi központ ajánlotta fel a referenciáimnak megfelelően, hanem az adott intézmény értesített róla és ők kérték ki a munkaügyről a regisztrációm után.”
- „Sok tanfolyamon nem a tanár felkészültségével van baj, mert lehet, hogy ott van a spiccen, csak rohadtul nem tudja átadni. Nézel, mint a vett-malac, gőzöd nincs arról mit beszél. A számítógépes tanfolyam a fősulin volt, főiskolai tanárokkal, és mikor beszólt,hogy fájl, megkérdeztük: Az mi? Na ekkor megreccsent, és azt a kifejezést láttam az arcán, hogy Minek a parasztnak csokoládé? Csak összekeverni vele magát. De arra nem vette a fáradságot, hogy konyhanyelven magyarázzon el valamit.”

Összegzés

A dolgozatomban igyekeztem bemutatni a munkanélküliség történetét, valamint a jelenlegi helyzetét, és a megjelenési formáit. A munkaerő-piaci képzések felnőttképzés rendszerében való elhelyezése után ismertettem a képzési programok kialakulásának társadalmi, gazdasági okait, valamint a munkaerő-piaci képzések céljait. Valamint kitértem az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök bemutatására. Hipotézisem a következő volt: a munkaügyi hivatalok által szervezett képzések, tanfolyamok hatékonyak és hasznosak. Hipotézisem bizonyítására két féle adatgyűjtési módszert választottam. Papíralapú felmérésemet személyesen a Sárbogárdi Kirendeltségen készítettem. A másik kutatásom pedig online kérdőíves kutatás. Dolgozatomban ezen kérdőívek eredményeit elemzem és ahol lehetséges, hasonlítom össze. A kutatások jelenlegi állása szerint hipotézisem részben bizonyult igaznak, ill. az online kérdőív eredményeit tekintve hipotézisem igaz. Felmérésem tovább folytatom, és remélem a szakdolgozatomban már több adat fog rendelkezésemre állni, melyek alapján reprezentatív eredményeket kaphatok.

Valamint bízom benne, hogy a kapott felmérési eredményim hasznosak lesznek egy-egy képző központ számára, és a kutatásom visszajelzést jelent számukra a szervezett tanfolyamok eredményességének nyomon követése során.

Melléklet

Kérdőív

Munka-erőpiaci képzések a munkaügyi hivatalok szervezésében

Kérem töltse ki az alábbi kérdőívet, melyre a szakdolgozatomhoz kapcsolódó kutatáshoz van szükségem! Szakdolgozatomat a munka-erőpiaci képzésekről, ezen belül pedig a munkaügyi központok által szervezett tanfolyamokról írom. Hogy a témával kapcsolatban megbízható és érvényes információkat szerezzek, arra kérem, hogy a lehető legpontosabb válaszokat adja. A kérdőív kitöltése anonim. Válaszait csak dolgozatomhoz használom fel. Kérem válaszaival segítse munkámat! Köszönöm segítségét!

1.A kitöltő neme: nő férfi

2.Életkora: ... év

3.Lakóhelye:

- ☐ főváros
- ☐ megyeszékhely
- ☐ megyei jogú város
- ☐ város
- ☐ falu
- ☐ tanya
- ☐ egyéb:.....

4.Legmagasabb befejezett iskolai végzettsége:

- ☐ még nem hagyta abba a tanulást
- ☐ kevesebb, mint 8 általános
- ☐ 8 általános
- ☐ szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül
- ☐ szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő
- ☐ érettségi
- ☐ gimnáziumi érettségi
- ☐ érettségit követő, felsőfokra nem akkreditált
- ☐ szakképzés; technikum
- ☐ akkreditált felsőfokú szakképzés; felsőfokú technikum
- ☐ főiskola
- ☐ egyetem
- ☐ tudományos fokozat (PhD, DLA, doktori cím)

5.Egy háztartásban élők száma: fő

6.Egy háztartásban élő munkanélküliek száma: fő

7.Amennyiben Önnek volt már munkahelye, mely területen ill. területeken dolgozott?

- ☐ Építőipar, ingatlan
- ☐ Fuvarozás, áruszállítás, logisztika
- ☐ Értékesítés, kereskedelem
- ☐ Oktatás, tanácsadás
- ☐ Egészségügy
- ☐ Szépségipar, divat
- ☐ Gyártás, termelés
- ☐ Informatika
- ☐ Pénzügyi szektor
- ☐ Vendéglátás
- ☐ Állami szféra
- ☐ Szakmunka, fizikai munka
- ☐ Alkalmi, időszakos munka
- ☐ Adminisztráció, irodai munka
- ☐ Külföldi
- ☐ egyéb:.....

8.Dolgozik-e Ön jelenleg, beleértve az alkalmi munkát és vállalkozói tevékenységet is?

igen

nem

9.Amennyiben Ön munkanélküli (legalább egy hónapja nincs állása), keres-e jelenleg munkát?

igen

nem

10.Amennyiben Ön nem keres munkát, kérem írja le ennek okát ill. okait!

.....

11.Amennyiben a 10. kérdésre igennel válaszolt: Mióta keres Ön munkát?

- ☐ Kevesebb, mint egy hónapja
- ☐ 2-3 hónapja
- ☐ Fél éve
- ☐ Egy éve
- ☐ Több, mint egy éve

12.Hogyan keres Ön munkát?

- ☐ felkeresi a lakóhelyéhez tartozó munkaügyi központot

- álláshirdetést figyel vagy ad fel
- rokonai, barátai, ismerősei révén keres
- személyesen (vagy levélben, telefonon) keresi fel a munkáltatókat
- interneten
- egyéb módon

13.Hány éves munkatapasztalattal rendelkezik Ön?

- Nincs tapasztalatom
- 1-2 éves tapasztalatom van
- 3-5 éves tapasztalatom van
- 5-10 éves tapasztalatom van
- 10-nél több éves tapasztalatom van

14.Munkanélkülisége ideje alatt regisztráltatta-e magát álláskeresőként a munkaügyi központban?

igen

nem

15.Amennyiben igen, munkanélkülisége ideje alatt ajánlott Önnek munkát a munkaügyi központ?

- igen, dolgoztam is ott
- igen, de nem kaptam meg az állást
- igen, ma is ott dolgozom
- igen, de nem tudtam elfogadni az ajánlott állást
- nem ajánlottak
- megjegyzés:

16.Amennyiben nem tudta elfogadni a munkaügyi hivatal által ajánlott állást, mi volt ennek az oka?

.....

17.Hány hónapot volt ill. hány hónapja munkanélküli?

- 6 hónapnál kevesebb
- 7-12 hónap
- 13-24 hónap
- 24 hónapnál több

18.Munkanélkülisége ideje alatt részesül(t)-e valamilyen ellátásban?

- álláskeresői segélyben
- álláskeresői járadékban
- szociális segélyben
- képzési támogatásban
- álláskeresőt ösztönző juttatásban
- nyugdíj előtti munkanélküli segélyben (nyes)

- vállalkozóvá válást elősegítő támogatásban
- egyéb:
- nem

19.Részt vett-e a munkaügyi központ által szervezett képzésen, tanfolyamon?

igen nem igen, többször is

20.Amennyiben nem, szívesen elvégezne egy ilyen tanfolyamot?

igen nem nem tudom

21.Amennyiben igen, milyen végzettséget ill. „tudást” szerzett a tanfolyam(ok) elvégzésével? (pl.: OKJ-s szakmák, ECDL vizsga, nyelvvizsga stb.)

.....

22.Hány hónapos volt a képzés?

- 1 hónap
- 2 hónap
- 3 hónap
- 4 hónap
- 6 hónap
- 12 hónap
- egyéb:

23. Hány fő vett részt (Önnel együtt) ezen a tanfolyamon? fő

24. Hány fő fejezte be sikeresen a tanfolyamot? fő

25.Lakóhelyén volt-e a tanfolyam?

igen nem

26.Amennyiben nem a lakóhelyén volt, jelentett-e Önnek problémát a képzés helyszínének megközelítése?

igen nem

27.Ha igen, mi okozta a problémát?

.....

28.A tanfolyamon megszerzett végzettségével sikerült elhelyezkednie, vagy tudta-e kamatoztatni az ott megszerzett tudást?

- igen, ma is azzal a szakirányú végzettséggel dolgozom
- igen, de már más szakmában dolgozom

- igen, az ott elsajátított ismereteket aktívan használom (pl. munkahelyemen, iskolában angol középfokú nyelvismeret)
- igen, tudtam használni, de újra munkanélküli lettem
- nem

29.Összességében mennyire érzi hasznosnak a tanfolyamot? (1- egyáltalán nem volt hasznos, 5- nagyon hasznos volt)

1 2 3 4 5

30.Milyennek értékeli a tanárok felkészültségét? (1- rossz, 5- nagyon jó)

1 2 3 4 5

31.Megviselte-e ill. megviseli-e lelkileg a munkanélküliség?

igen nem

32.Amennyiben igen, kérem fejtse ki milyen módon és mértékben:

.....

33.Megviselte-e anyagilag a munkanélküliség?

- igen, anyagi helyzetem jelentős mértékben romlott
- igen, kis mértékben romlott anyagi helyzetem
- nem, (megtakarításaim miatt) anyagi helyzetem nem változott

KÖSZÖNÖM VÁLASZAIT! SZÉP NAPOT!

Hivatkozások

¹ BÁNFALVY Csaba: A munkanélküliség, Magvető Kiadó, Budapest, 1997. 214 p.

² <http://www.ksh.hu/munkaeropiac> [2012.06.14.]

³ http://index.hu/gazdasag/vilag/2012/09/28/25_millio_munkanelkuli_van_az_eu-ban/
[2012.04.03.]

⁴

<http://hadtudomanyiszemle.zmne.hu/files/2009/4/Kov%C3%A1cs%20L%C3%A1szl%C3%B3.pdf> [2012.05.03.]

⁵ BAJUSZ Klára: A képzési szolgáltatások elterjedésének hatásai. 2002, www.nive.hu
[2012.09.06]

⁶ ZACHÁR László: A felnőttképzés az OKKR kidolgozása tükrében. 2010, www.nive.hu
[2012.07.27.]

⁷ ZACHÁR László: Felnőttképzés, munkaerő-piaci képzés tervezése, Pécs, 2003 PTTK, Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet. 152p.

⁸ www.afsz.hu: Munkaerő-piaci programok [2012.01.06]

⁹ Kirendeltségtől kapott fénymásolat: Támogatási elvek

¹⁰ www.afsz.hu : TÁMOP 1.1.2. [2012.09.23.]

Irodalom

BAJUSZ Klára: A képzési szolgáltatások elterjedésének hatásai. 2002, www.nive.hu

BÁNFALVY Csaba: A munkanélküliség, Magvető Kiadó, Budapest, 1997. 214 p.

GYÖRGYI Zoltán: Iskolarendszerű szakoktatás és munkaerő-piaci képzés, pp. 84-92., Educatio 1996/1

KOZMA Béla (szerk.): Foglalkoztatáspolitikai. Comenius Kft., Pécs, 2006. 177 p.

MAYER József: A munkaerőpiac elvárásai és az iskolarendszerű felnőttoktatás pp. 228-304., Educatio 2006/2

SZÁNTÓ Zoltán (szerk.): Iskola után-iskola előtt, A Közép-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ pályaválasztási kiadványa 2011/2012. tanévre általános-, és középiskolát végzettek, pályakezdő és pályamódosító továbbtanulók és szakképesítéssel nem rendelkezők számára. Kiadó: Közép-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ, Székesfehérvár, 2010. 320 p.

ZACHÁR László: Felnőttképzés, munkaerő-piaci képzés tervezése, Pécs, 2003 PTTK, Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet. 152p.

ZACHÁR László: A felnőttképzés az OKKR kidolgozása tükrében. 2010, www.nive.hu

Források

- www.nive.hu
- www.afsz.hu
- <http://gazdasag.ma.hu>
- www.ksh.hu
- <http://penzugysziget.hu/>
- www.ofi.hu
- www.foglalkoztatasi.hu
- <http://www.munkanelkulisegely.info>